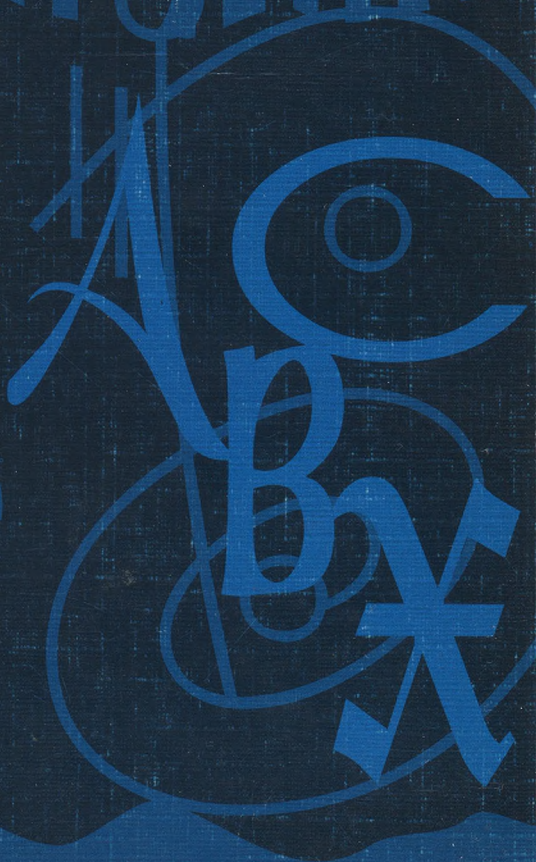

Альгерд Чыж

МЕНЬШІК
ЖУРНАЛ
СТАРАДАВІ
С

Альгерд ЧЫЖ

БЕЛАРУСКІ ІМЕНЬНІК

Кніга выдадзена ў межах праекту
„Падтрымка незалежнага выдавецкага
руху ў Беларусі”

© А.Чыж, 1998

© Collegium Sarmaticum, 1998

ПРАДМОВА

Артыкул 35-ты Закона „Аб мовах у БССР” замацаваў ўжываньне беларускіх асабовых імёнаў і прозьвішчаў згодна з нацыянальнаю іменаслоўнай традыцыяй ды законамі беларускае мовы. Ня будзем чапаць законы мовы, бо кожная традыцыя павінная іх натуральна ўлічваць. Мо лепей паглядзім, ці ёсьць у нас тая традыцыя?

„Справочник личных имен народов РСФСР” (чацьвертае выданьне якога зьявілася ў Маскве ў 1989 годзе) — адзіны з апошніх дараднікаў для жыхароў Беларусі. Таму трэба спыніцца на некаторых з ягоных тэарэтычных пазыцыяў. „...У вялікіх гарадох жывуць людзі многіх нацыянальнасьцяў (20 і болей), якія карыстаюцца агульнаю мовай міжнацыянальных зносінаў. У гэтым становішчы не ўзьнікае размовы пра тое, каб чалавек пэўнае нацыянальнасьці даваў дзеткам імёны, традыцыйныя толькі для свайго народа. Наадварот, такая пастаноўка пытаньня вядзе да разьмежаваньня прадстаўнікоў розных нацыянальнасьцяў, да працэсу, процілеглага таму, які назіраецца ў нас сёньня. Але рана пакуль сьдзьвярджаць, што імёны ўсіх народаў СССР складаюць адзіны іменьнік. Нягледзячы на масавыя запазычваньні адным народам імёнаў іншых народаў, разыходжаньні ў нацыянальных традыцыях найменьня настолькі моцныя, што вымушаюць казаць пра асобныя імёны ды традыцыі ў розных народаў нашай краіны.” Нібыта ўсё слушна, але... „Зь вялікай павагай ставячыся да нацыянальных традыцыяў асобных народаў, немагчыма мець у адной дзяржаве 126 розных спосабаў афіцыйнага найменьня. Таму замацавалася адзіная форма па мадэлі, выпрацаванае на працягу XVIII-XIX стст.

у афіцыйнае практыцы запісу імёнаў расейскага насельніцтва.” (Ці ня тут пачатак зьбіраньня „адзінага савецкага народу”?). Ажно напрыканцы XVIII ст. беларуская антрапанімічная сыстэма ўжо сфармавалася і сёньня нас цікавяць тры ейныя аспекты: імя па бацьку, найменьні асобаў жаночага полу ды падвойнае імя.

Як вы, пэўна, заўважылі, у Законе аб мовах такая катэгорыя як „імя па бацьку” нават не згадваецца, што можна патлумачыць неадпаведнасьцю яе нацыянальнай іменаслоўнай традыцыі, дый наогул невялікаю роляй у нашым жыцьці. Чаму? Няўжо бацькоў не шанавалі?

Дасьледчык М.В.Бірыла даводзіць (Беларуская антрапанімія, Мн., 1966 г.), што у XV-XVIII ст.ст., пад час фармаваньня на Беларусі антрапанімічнае сыстэмы, значную перавагу мелі двуслоўныя найменьні асобы — 98,7% супраць 1,3 трыслоўных (па Ухвале 1528 года). *А другім і самым важным* элементам у поўных найменьнях асобы было менавіта імя па бацьку: формы на *-овіч/-евіч, -іч/-ыч* складалі 83,46%, што спрыяла шырокаму выкарыстаньню іх пры *фармаваньні беларускіх прозьвішчаў*. “Трэба зазначыць, — піша ён, — розніцу ва ўжываньні другога члена найменьняў на *-овіч/-евіч* у Маскоўскай дзяржаве, дзе імя па бацьку на *-овіч/-евіч* маглі насіць прадстаўнікі толькі вышэйшых слаёў пануючае клясы, а ўсе іншыя асобы мелі імя па бацьку на *-оў, -ін*; і ў Літоўскім княстве, у склад якога ўваходзіла тады Беларусь, дзе падобнага абмежаваньня не было. У „Тысячнай кнізе” Маскоўскай дзяржавы 1550 г. з тысячы выпадкаў імя па бацьку на *-овіч/-евіч* маюць 28 асобаў, на *-ін* — 41 асоба, на *-ога* — 2 асобы і болей за 900 асобаў — на *-оў/-еў*. Ва Ухвале 1528 г. адваротны малюнак. На 1500 выпадкаў імя па бацьку на *-овіч/-евіч* маюць болей за 1200 асобаў і толькі каля 50 — на *-оў/-еў, -ін*. Паступова ўжываньне імёнаў па бацьку на *-оў/-еў* у Маскоўскай дзяржаве і на *-овіч/-евіч* у Вялікім княстве Літоўскім робіцца ўстойлівай кніжнай традыцыяй, якая, безумоўна, адыграла немалаважную ролю ў фармаваньні прозьвішчаў.” Такім чынам, традыцыйным можна лічыць двуслоўнае поўнае найменьне асобы ў форме „імя + прозьвішча”.

„Запісы асобаў жаночага полу ў XVI-XVII стст. сустракаюцца значна радзей за запісы асобаў полу мужчынска-

га. Тлумачыцца гэтае беспраўнасьцю жанчыны на той час, поўнае эканамічна-гаспадарчай, юрыдычнай ды асабістае залежнасьцю яе да шлюбу — ад бацькі, а потым — ад мужа. Абмежаванае эканамічна-гаспадарчае і прававае становішча жанчыны ў грамадстве абумовіла той факт, што ў юрыдычных паперах згаданага пэрыяду ў якасьці юрыдычнае асобы звычайна выступаюць мужчыны” (М. Бірыла. Беларускае антрапанімія, Мн., 1966 г.). Бяспраўнасьць жанчыны з тых часоў, вядома ж, зьмянілася. Бо калі раней абаранялі яе бацька ці муж, дык сёньня гэтым займаецца нешта з назовам Дзяржава, і нават для гадаваньня сваіх дзетак яна мае каля 15 хвілінаў на дзень. Аднак гаворка ў нас пра традыцыі найменьня. „...Больш поўная характарыстыка асобы жанчыны дасягаецца шляхам вызначэньня яе становішча па паходжаньні альбо па шлюбе, ці адначасова па адным і другім. Таму ў разгорнутых назвах жанчын, акрамя іхнага імя, прысутнічае імя бацькі альбо мужа, ці абодва разам,”(тамсама). Самым ужываным на Беларусі ў афармленьні імя бацькі быў суфікс *-анка*, а імя мужа — суфіксы *-овая*, *-іная* (напр. Алаіза Пашкевічанка; Барбара Шымковая, Багдана Яцуціная). Гэныя формы таксама пакрысе ператварыліся ў прозьвішчы, прычым зьмены якіх захаваўся ў летувіскае мове: прозьвішча дачкі мае там канчатак *-айтэ*, жонкі — *-енэ*. Вельмі цяжка аспрэчваць адзінства традыцыі ў адзінай дзяржаве, якой было Вялікае княства Літоўскае, тым больш з улікам славянскага вяршэнства. Можа, вярта вярнуць, аднавіць яе?

Гэтаксама й з падвойнымі імёнамі, што згадваюцца ў працы М. Бірылы. „У кожным найменьні, — піша аўтар, — ёсьць спэцыфічныя для католікаў імёны, таму магчыма, што наяўнасьць двух імёнаў тут звязваецца са звычайам, пашыраным у асяродку католікаў, надаваць дзіцяці некалькі імёнаў пры хрэсьбінах.” Такі адзін з варыянтаў. Што тычыцца звычайу, дык яшчэ ў дахрысьціянскія часы чалавек меў некалькі імёнаў, з мэтай абароны, каб засьцерагчыся ад злых духаў. Прыкладам, дома, сярод сваякоў, родных ён зваўся адным імем; у вайсковым ці тайным саюзе, за межамі свайго роду — іншым і г.д. Ці ня рэшткі гэтае зьявы мы назіраем сёньня, асабліва на вёсцы, дзе кожны мае, апрача прозьвішча і вулічную мянушку (для „сваіх” і „чужых”, так бы мовіць)? Закон той

захоўваўся і з пашырэннем хрысціянства, часам насуперак яму. Калі ж права надаваць імёны манапалізавала царква, дык ад саюзу веравызнанняў (ці царкоўнае вуніі) палягае прамы шлях да двуіменнае сыстэмы, дзе адно імя — з каталіцкіх, а другое — з праваслаўных сьвятцаў. Дзякуючы трываласці дахрысціянскай культуры ды значнаму пашырэнню вуніі на беларускіх землях, няма нічога здзіўнага ў існаваньні згаданае двуіменнай сыстэмы.

Вяртаньне незалежнасьці пачынаецца зь вяртаньня свайго імя і, сярод іншых, нашыя заканадаўцы павінны вырашыць гэтую праблему.

З таго й пачнем. „Ад імя паходзіць чалавек”, — скажа вам дзіце. Таксама псыхологі ўпэўненыя, што імя — гэта пачатак індывідуальнасьці, пачатак Асобы. І калі запытацца у малога: „Хто ты?”, думаю, большасць з вас ведае адказ. Хто ня ведае — паспрабуеце. З таго моманту караценькае слова, нібы скарбонка, будзе збіраць усе каштоўныя набыткі й горкія страты вашага дзіцяці.

Чалавеку, як вядома, цяжка жыць па-за грамадствам, па-за межамі таго культурнага асяродку, які яго выхаваў, а прасьцей — без свайго народу, Бацькаўшчыны. Усё часцей чуваць сёньня галасы за адмену запісу нацыянальнасьці ў пашпарце. Сапраўды, пачуцьці чалавечае, нацыянальнае годнасьці, лучнасьці са сваім народам — здабытак цалкам духовы, а не адміністрацыйны, пра што сьведчыць беларуская гісторыя апошніх гадоў. Са скасаваньнем жа пашпартнае сыстэмы на першае мейсца стане менавіта імя — візытная картка асобы як часткі нацыі.

Імя чалавека — самы старажытны й асноўны з элементаў афіцыйнага найменьня асобы. Здавен у славянаў былі пашыраныя імёны двух тыпаў, утвораныя на базе славянскае лексыкі. Першы — складаныя імёны: Валадар, Рагвалод, Усяслаў; другі — імёны-назоўнікі Воўк, Рута, Верас ды інш.

Таксама ў беларускай антрапаніміі можна знайсці значную колькасць іншамоўных асноваў, па большасці балцкага паходжання. Гэта імёны князёў Вялікага княства Літоўскага, старажытналетувіскія Доўнар, Гінтаўт і падобныя. Тут праявілася вялікая роля балцкіх плямёнаў у сфармаваньні беларускае нацыі і даўня, вельмі шчыльныя сувязі зь летувісамі й латышамі. Нямала словаў балц-

кага паходжаньня ўспрынятыя беларускай антрапаніміяй ды захоўваюцца ёю, часам застаючыся загадкамі і полем плённае дзейнасьці для мовазнаўцаў.

З пашырэньнем хрысьціянства на тэрыторыю Беларусі трапілі імёны з іншых моваў у выглядзе праваслаўнае (візантыйска-грэцкай) ды рымска-каталіцкае сьстэмаў. Царква значна спрыяла іхнаму пашырэньню і замацаваньню. Але чужыя асновы засвойваліся паводле законаў беларускае мовы і часта зьмены былі настолькі сур'ёзнымі, што імя набывала цалкам іншы выгляд:

1. *Дымвід* — з грэц. *Діомідос*; расейск. *Демид*
2. *Сур'ян* — з лац. *Сэвэрынус*; расейск. *Северин*
3. *Астах* — з грэц. *Эўстафіос*; расейск. *Евстафий*
4. *Яраш*, *Яруш* — са старажытнаслав. *Ярослав*
5. *Бутрым* — з арамец. цэраз лац. *Бартоломеус*; расейск. *Варфоломей*.

Асабліва цікавымі ў гэтым сэнсе зьяўляюцца XVI-XVII стст. — пэрыяд буйнога росквіту юрыдычнага справаводзтва, шырокага выкарыстаньня ў помніках пісьменства побач з традыцыйнымі ўжо формамі найменьня асобы іншых формаў, якія ўжываліся да таго толькі ў размоўна-бытавой сфэры і былі чыста рэгіянальнымі. Найчасцей гэта — эмацыйна-ацэначныя формы, што ўтварыліся дзеля патрэбы выказваньня пачуцьцяў, асабістага стаўленьня адно да аднога. Служаць яны і для вызначэньня пэўнае ўзраставай катэгорыі людзей; утвараюцца ня толькі ад поўнае формы імя, але й ад скарочанае. Характэрнай асаблівасьцю гэтага працэсу зьяўляецца багацьце суфіксаў: *-ка/-ко*, *-ась/-усь*, *-ік*, *-дзюк*, *-аш/-яш*, *-уш/-юш*, *-сюк*, *-чук/-цук*, *-шук* ды інш. Самым прадукцыйным у XV-XVII стст. быў суфікс *-ка/-ко*; потым *-ец*, *-ук/-юк* (зараз распаўсюджаны суфікс *-чык*, дадаецца да поўнага імя).

З XVIII ст. ажно да рэвалюцыі найбольш жорсткую палітыку ў справе найменьня праводзіла царква — імёны даваліся толькі па сьвятцах. Добра спрыяў ёй бюракратычны апарат Расійскай імперыі, каб зрабіць усё магчымае дзеля мацаваньня адзінае ды непадзельнае „турмы народаў”.

Дзе ж узяць маладым бацькам свае, асьвечаныя стагодзьдзімі, традыцыйныя беларускія імёны? Сьвятцы ці будуць глядзець — імёны тыя даўно ўжо вядомыя, дый беларускіх там ня знойдзеш.

А вось... „Маткі, як ведама, дзіцям падбіраюць самыя песьлівыя імёны або, іначай кажучы, выводзяць гэтыя імёны ад хросных паводле законаў мовы ды прынятага звычайнага спосабу. Гэтак Антон будзе — Аньцік, Юры — Юрцік, Міхал — Місь, Міхцік і г.д. Гэта так званая асноведзь, на якой як узорам вытыкаюцца розныя песьлівыя танаціі на *-чык, -чычок, -ачок, -ічок, -учачок, -усючок, -асючок, -учок, -ятка, -іська, -лёк, -уся, -ута* і г.д.

Калі ўжо хлапца апранулі ў порткі і ён ужо стаўся мужчынам, каб гэтую зьмену ў ягоным жыцьці яшчэ крапчэй зазначыць, яго ўжо больш не называюць Юрцік, Петрык, Аньцік, ён ужо ня мамчын пястун, а ўжо работнік: будзе гусі ці куры пасьвіць, пёры скубаць, паедзе разам з бацькам у поле; дык і ймя ягонае з гэтага часу ўжо больш спраўнае: Пятрук, Альгук, Юрка і г.д. Гэта форма імёнаў т.зв. пастускага стану.

Але, вось хлопец падрос, ён ужо не пастух, а дзяцюк, маладзён. Тут ці сам уцёрся, ці мо хто яго ўвёў у кавалерскую ды дзявоцкую кампанію, на вечарыну ці ігрышча. У дзявоцкай кампаніі такая форма імёнаў як Альгук, Пятрук відочна непрыстойная і нестасоўная ды, зрэшты, старадаўні звычай вымагае ў адносінах моладзі паміж сабой тону ўважлівага, ветлага. І вось тут, у гэтай сфэры, самі сабой замяняюцца Альгукі на Альгеяў, Пятрукі ў Пятрусёў, Юркі ў Юрасёў і, у свой чарод, дзявоцкія імёны зь дзіцячых адпавядаюць хлапцоўскім.

Урэшце прыходзіць час жаніцьбы: пераход, будзь што будзь, „з рабяцкага стану ды ў мужскую славу”. Тут ужо й сам Бог судзіў Ігнасю, Місю, Кастусю ператварыцца ў Ігната, Міхала, Кастуша і г.д. Гэта час, як кажа прыказка, „мужаваньня й баяваньня”. Але час ідзе. Падрасьлі дзеці, Міхал ды Ігнат, ды Пётра абжаніў сына.

Нявестка, прыйшоўшы ў новую сям’ю, стараецца быць да ўсіх ветлай, уважлівай, а ў першы чарод да бацькоў мужа. І вось, Зьміцер робіцца Зьмітрашом, Бутрамей — Бутрымам і г.д. І ня толькі ў сваёй сям’і, але і ў суседзяў.

Гэтак, у крыўскім (беларускім) іменьніку ёсьць формы імёнаў: для дзіцяці — Аньцік, Петрык; для падлетка — Янук, Баўтрук; дзецюка — Кастусь, Юрась; мужа — Бутрым; старца — Міхайла, Яраш, Асташ.

Дзякуючы заміраньню роднае старасьветчыны ў народных масах і адарванасыці інтэлігенцыі ад народу, многія формы ў нашых імёнах, асабліва першае і чацьвертае ступені, вымагаюць багатае працы дзеля іх адшуканьня... Жаночыя імёны болей пацярпелі ўтрат, чым мужчынскія. Гэтак, мала захавалася формаў жаночых імёнаў чацьвертае ступені, што гаворыць у некарысьць павагі жанкі ў крыўска-беларускай сям’і навейшых часоў. Да вельмі цікавых збольшаных (4-й ступені) жаночых імёнаў належаць формы на *-іца* (*Марыніца*).

Паколькі мне ведама, над крыўскім (беларускім) іменьнікам дагэтуль ніхто не працаваў ні ў польскай, ні ў расейскай літаратуры, тымчасам праца гэтая можа даць надзвычай каштоўныя дадзеныя...”

Так пачынаецца першы беларускі іменьнік, зьмешчаны Вацлавам Ластоўскім у ягоным „Расійска-крыўскім (беларускім) слоўніку” (Коўна, 1924 год). Але часы ўзьлёту, адраджэньня неўзабаве падмяняюцца шыльдамі нацдэмаў і барацьбою за выжываньне...

Мы будавалі камунізам! Мінуў ХХ-ты зьезд партыі; Нікіта Сяргеевіч на прыступках БДУ важкім словам зазначыў посьпехі беларусаў на шляху да ўсеагульнае сьветлае будучыні; і ў 1965 годзе ў Менску выходзіць „Слоўнік асабовых уласных імёнаў” укладаньнем М.Р.Судніка.

„Калі зьявіўся „Слоўнік асабовых уласных імёнаў” М.Судніка, дзе ня толькі Янкі, а ўсе Пятрусі, Міхасі, Кастусі, Юрасі, Алесі абвяшчаліся імёнамі гутарковымі і размоўнымі, юрыдычна неправамоцнымі, — піша Я.Скрыган (Беларусь, № 9, 1984 г.), — памятаю, як пісьменьнікі абураліся такою неспадзяванкаю. Дык што, — значыцца нашая літаратура яшчэ падлеткавая? Нясталая? Нават імёны нашыя толькі бытавыя? Юрыдычна закасаваныя? Абураўся і я, скажу праўду. Вельмі нязвыкла было сутыкнуцца з такой навіною. Думалася, ці ня вельмі сьпяшаемся мы ўсе выпраўляць нашу мову. Можна, ня варта гэтак жорстка касаваць нашыя традыцыі, няхай бы была варыянтнасьць і няхай бы сама практыка вырашыла, чаму трэба жыць, а чаму зьнікнуць. Дый наогул, якая карысьць, калі нешта жывое гіне сілком? Хіба такія імёны як Міхал, Якуб, Язэп, напрыклад, ня могуць заставацца сярод законных? Як Васіль, Рыгор, Аркадзь. У іх жа й шырокае народнае бытаньне, і сталасьць формы, і клясычная нашая літаратура.

Дарэчы, скарыстаўшы выпадак, хачу выказаць свае адносіны да імя наогул. Я лічу яго галоўнаю прыналежнасцю ў чалавечым існаванні. Імя чалавеку даецца адразу па ягоных народзінах і з малаком маці, як кажуць, прымаецца істотаю на ўсё жыццё, да самага скону. Яно вартае таго, каб яго шанавалі і лічылі на першым мейсцы, каб яго вымаўлялі, а не падменьвалі ініцыялам — літарай з кропкай, — па-сутнасці, зьневажаючы.”

Цяжка адмаўляць працу, зробленую М.Суднікам па зборы і фіксаванні імёнаў. Але ж нямала супярэчнасцяў у пазыцыі ўкладальніка наўрад ці можна патлумачыць асаблівасцямі „тых часоў”. Скажам, аўтара непакоіць адсутнасць даведнікаў, якія б змяшчалі „рэкамендацыйныя сьпісы прынятых сучасным грамадствам імёнаў, дапамагалі ў адрозненні іхнае афіцыйнае формы ад народна-гутарковых варыянтаў...” Цікава, каму яшчэ трэба рэкамендаваць імёны, прынятыя сучасным грамадствам?

Магчымасьці й мэтазгоднасць падзелу імёнаў на афіцыйныя формы ды іхныя народна-гутарковыя варыянты выглядае больш складана. Вось як піша пра гэтае згаданы вышэй „Справочник личных имен народов РСФСР”: „Пры замацаваньні нормаў сучаснага вымаўленьня і напісаньня імёнаў багата што вызначае асабісты густ імядаўцы. Напрыклад, адныя аддаюць перавагу народным варыянтам Гардзей, Купрыян; іншым болей падабаюцца Гордзій, Кіпрыян. Немажліва абвергнуць ці забараніць нейкі з варыянтаў. Толькі беражлівае фіксаваньне іх будзе спрыяць творчасці новых формаў на аснове заканамернасьцяў літаратурнае мовы.

...Усталяваць адзіна дакладныя крытэрыі разьмежаваньня варыянтаў аднога імя і асобных, самастойных імёнаў сёньня немагчыма. Але ў прыбалтыйскіх ды каўказкіх рэспубліках трымаюцца фармальнага правіла, згодна зь якім імёны, што рознюцца хаця б адной літараю (а ў размове хоць бы адным гукам, даўжынёю ці кароткасьцю гука, ці мейсцам націску), лічуцца асобнымі. У Расійскае Фэдэрацыі такога не прынята.”

Няма такога й на Беларусі. Па Судніку, мясцовыя гутарковыя варыянты як вынік суіснаваньня імёнаў візантыйска-грэцкага і рымска-каталіцкага іменьнікаў ёсьць „трэйцяя іменная сыстэма, якую можна было б назваць

сыстэмаю народнага беларускага іменаслоўя (Базыль — Васіль, Домант — Дамеціян) і пад.)". Чаму б і не назваць?! „Гутарковыя варыянты”, як зазначае далей складальнік, карыстаюцца ў грамадстве большым попытам, фіксуюцца мастацкай літаратураю, што спрыяе іхнае нармалізацыі. Потым, ад іх утвараюцца прозьвішчы. Таму М.Суднік усё ж зьмяшчае іх у слоўніку, але далёка не ў якасьці асноўных, і вымушаны пастаянна нагадваць пра перавагу формаў „афіцыйных” над „гутарковымі” (г.зн. беларускімі).

У 1977 годзе выходзіць першы зборнік „Беларуская анамастыка”, дзе дакляруецца, што па-за ўвагаю беларускіх навукоўцаў не застануцца важныя задачы распрацоўкі практычных пытанняў навукі пра імёны. Надрукаваныя ўжо працы М.Бірылы і А.Усьціновіч, якія дасюль застаюцца здабыткам аднае навукі. Выданьня ж, падобнага да „Слоўніка..”М.Судніка (ці лепшага), у нас не зьяўлялася, значыцца, ніякіх зьменаў няма.

Згодна з Кодэксам аб шлюбу і сям’і пры рэгістрацыі народзінаў імя дзіцяці занатоўваецца ворганамі ЗАГСу па жаданьні ягоных бацькоў. Гэтае значыць, што работнікі згаднае ўстановы павінны запісаць імя ў форме, прапанаванай бацькамі, а не царкоўнаславянскі (ці іншы „афіцыйны”) адпаведнік, які не стасуецца з нацыянальнай традыцыяй.

Такім чынам, маладым бацькам у якасьці рэкамэндацыйнага дапаможніка прапануецца сьпіс традыцыйных беларускіх імёнаў на абмеркаваньне ды выбар (шырокавадомья сёньня імёны не ўключаныя ў сьпіс). На Беларусі спрадвеку існуе фэйная традыцыя называць дзіце ў гонар продкаў альбо знакамітых дзеячаў. Некаторыя ж імёны проста згадваюцца ў літаратуры як факт — і ўсё. Калі большасць бацькоў не цікавіць паходжаньне (этымалёгія) імя — многа важнейшая эстэтычная форма, прыгажосьць маўленьня, — дык галоўнаю задачаю складальніка было сабраць тыя зь іх, што тычуцца гісторыі ці культуры Беларусі і могуць выкарыстоўвацца сучаснаю грамадою (напр., *Сьвідрыгайла* — !?!).

Багата формаў асабовых уласных імёнаў, што зьніклі з паўсьядзённага ужытку, захавалася ў назовах паселішчаў, рэкаў і г.д., утвораных ад імя заснавальніка (знаходцы) ці названых у сувязі зь нейкай падзеяй. Тутака робіцца спроба іхнага вяртаньня. Пададзеныя формы адзначаныя

ў тэксьце адною зорачкай (*). Дзье зорачкі зьмешчаныя перад імёнамі, прапанаванымі ўкладальнікам (**). У дужках пасья асноўнае формы імя падаецца шыфар тае крыніцы, адкуль імя узятэ:

- СС'65 — Слоўнік асабовых уласных імёнаў, укл. М.Суднік. Мн., 1965;
БА'69 — Бірыла М. Беларуская антрапанімія. Мн., 1969;
БА'82 — Бірыла М. Беларуская антрапанімія. Мн., 1982;
БА'85 — Беларуская анамастыка. Мн., 1985;
ПСРЛ'35 — Полное собрание русских летописей, т. 35.

Што да варыянтаў кожнага імя, дык найлепшым да-
радцам тут — любоў і фантазыя бацькоў ды пачуцьцё
густу (а таксама зьмешчаныя вышэй суфіксы). Асабліва
ў найменьні жанчынаў, якія захаваліся намнога горш. Пась-
ля некаторых мужчынскіх імёнаў вы знойдзеце адсылкі
да варыянтаў іншага, блізкага па форме імя:

АЛЬБУТ — ... гл. **АЛЬБІН** і г.д.

Спадзяюся, што чытачы возьмуць чынны ўдзел у пра-
цы над беларускім іменьнікам, дададуць нешта цікавае
да прапанаванага збору.

Альгерд ЧЫЖ

МУЖЧЫНСКІЯ ІМЁНЫ

... А ...

АДАМ — старажытна-гэбрайскае *'adam* — „чалавек”; нярэдка тлумачыцца як чырвоны, таму што Бог стварыў першага чалавека з чырвонае гліны. Адно з найбольш папулярных на Беларусі імёнаў. Яго насілі гэтакія знакамітыя людзі як:

— *Адам Міцкевіч*, вялікі паэта Рэчы Паспалітае;

— *Адам Ганоры Кіркор*, грамадзкі дзеяч, публіцысты, выдавец ды гісторык XIX ст.;

— *Адам Гіляры Гурыновіч*, паэт-дэмакрат, фальклярысты XIX ст.;

— *Адам Станкевіч*, сьвятар, гісторык ды публіцысты, лідар Беларускае Хрысьціянскае Дэмакратыі, закатаваны ў сталінскія часы.

Адаць(-ка), *Адамка*, *Дамейка*, *Адамчык*, *Адамец*, *Адаш*, *Адамей*...

2. АДВАРД — старажытна-гэрманскае *ed, ead* „уласнасьць” + *wardan* „ахоўваць”; лац. *Eduardus*. Імя належыць:

— *Адварду Жалігойскаму*, паэту, філэзафу, рэвалюцыйнаму дзеячу XIX ст.;

— *Адварду Пайловічу*, удзельніку паўстаньня 1863 года;

— *Адварду Пякарскаму*, вядомаму падарожніку і дасьледчыку XIX ст.

Адзя, *Варцік*, *Верас*, *Варты*, *Эдаш* (*Едрусь*)...

3. АДЗІЯН (БА'69) — *Адзя*; гл. Ян.

4. АЗАР — старажытна-гэбрайскае *'azarya* „Бог дапамог”. Вядомае з XVI ст.

— *Азар*, 1614 г., Аршанскі павет;

— *Азар Ключнік*, 1681 г., Магілёў.

Азарка, *Зарук*, *Азарчык*, *Зарыяш*...

5. АЛАЇЗ (СС'65) — лацінскае *Aloisius, Aloysius* з францускае *a Louis* „які мае дачыненне да Луі”.

Лёзік, *Алюк*, *Зарук*, *Альдзісь*, *Алёйза*...

6. АЛЕСЬ — грэцкае *Alexeios; Alexandros: alexo* „абараняць” + *andros* „мужчына”.

Належыць:

— *Алесю Гаруну*, паэту ды грамадзкаму дзеячу XX ст.;

— *Алесю Бурбісу*, грамадзкаму і тэатральнаму дзеячу XX ст.;

— цэнтральнае постаці рамана У.Караткевіча „Каласы пад сярпом тваім” — *Алесю Загорскаму*.

Лесік, Лесь, Лясюк, Алекса, Лёкса, (А)Ляхно...

7. **АЛІГОР** (СС'65) — грэцкае Georgos „земляробца”, гл. **АЛЬГЕРД**.

8. **АЛІЗАР** — старажытна-гэбрайскае 'el'azar „Бог дапамог”; лацінскае Eleazar. Вядомае з XVI ст.

— *Алізар Уласовіч*, 1567 г., шляхціч Пінскага павету.

Алізарка, Лізарчык, Зарук, Аліз, Аліч...

9. **АЛЬБІН** — лацінскае Albinus ад *albus* „белы”. Імя носяць:

— *Альбін Стэповіч*, сьвятар ды паэта міжваеннага часу, XX ст.;

— *Альбін Рагвал Алёйза Крыштофіч* з Дубатынныя, пэрсанаж рамана „Хрыстос прыязмліўся ў Гародні” У.Караткевіча.

Боля, Альбась(-усь), Альбук, Альба(ш)...

10. ***АЛЬБУТ** — сядзіба Альбуць Стаўбоўскага р-ну

на Меншчыне, гл. Альбін.

11. **АЛЬВАС** (БА'69) — лацінскае і грэцкае *aloe* — назва расьліны.

Алюк, Альвук, Альчык, Аль, Альваш...

12. **АЛЬГЕРД** — балцкае *alg* „кнікаць” + *gird* „чуць”;

— вялікі князь Вялікага княства Літоўскага (1296-1377 г.), пры якім беларуская мова была абвешчаная дзяржаўнаю;

— *Альгерд Абуховіч-Бандынэлі*, пісьменьнік XIX ст. *Альгесь, Гердась, Алюк, Альгук, Альгей, Альгаш...*

13. **АЛЬГІМОНТ** — балцкае *alg* „кнікаць” + *mant* „вадзіць, муціць”;

— напаяўлегендарны наваградзкі князь (XIII ст.), унук Скірмунта, сын Трайната, бацька Рынгальда.

Моньцік, Манук, Алюк, Алюсь, Альгей, Гімант, Монташ...

14. **АМБРАЖЭЙ** — грэцкае *Ambrosios* „несьмяротны, падобны да Бога”.

— *Амбражэй Вайтковіч*, 1567 г., ашмянскі шляхціч;

— *Амбражэй Станіслававіч*, ваявода біскупа віленскага, XVI ст..

Брожык, Брасюк, Ам(б)рос, Ам(б)рук, Аблажэй...

15. **АНЕ́Л** — грэцкае *angelos* „весьнік, вястун”.

Імя носіць *Анёл Доўгірд*, мысьляр XVIII-XIX стст.

Нёлка, Нялук, Анук, Анчык, Нёлаш...

16. **АНТОН** — грэцкае *antao* „змагацца, саборнічаць”. Імя вельмі папулярнае сярод беларусаў у часе міжваеннага адраджэньня, дзякуючы ягоным носьбітам.

— *Антон Мішкевіч*, 1528 г., баярын мсьціслаўскі;

— *Антон Абрамовіч*, музыка ды кампазытар XIX ст.;

— *Антон Луцкевіч*, адзін зь лідараў нацыянальнага адраджэньня напачатку XX ст.

Антонка, Антось, Антанюк, Антук, Антуш...

17. **АПАЛІНАР** — лацінскае *Apollinarius* „што мае дачыненьне да Апалёну; Апалёнаў”.

— *Апалінар Гараўскі*, мастак XIX ст.;

— *Апалінар Пупко*, знакаміты разьбяр, XX ст.

Польцік, Палюк, Полюсь, Польш, Апалін, Полюш...

18. **АПАНАС** — грэцкае *Athanatos* „несьмяротны”;

— *Апанас Анісімовіч*, 1528 г., баярын ваўкавыскі;

— *Апанас Андруховіч*, 1552 г., пінскі месыціч.

Понік, Панук, Поньцік, Панчук, Пан, Панча, Панаш...

19. **АПІМАХ** — грэцкае *epimacheo* „дапамагаць зброй”;

— *Апімах Бухавецкі*, 1578 г., магилёўскі шляхціч.

Пімась, Пімук, Пімча, Апімаш...

20. **АРСЕН(Ь)** — грэцкае *arsen* „мужны”;

— *Арсень Загорны*, дыктар беларускае праграмы радыё „Свабода”;

— *Арсень Ліс*, дасьледчык традыцыйнае культуры, пісьменьнік;

Арсенька, Арсенік, Арсюк, Аршук, Арчук, Арсён, Арсайла, Арсей...

21. **АСТАХ** — грэцкае *eustathes* „добра збудаваны, ураўнаважаны, моцны, здаровы”.

— *Астах Валовіч*, стараста берасьцейскі, XVI ст.;

— *Астах Тышкевіч*, гісторык, этнограф ды краязнаўца, адзін з пачынальнікаў беларускай навуковай археалёгіі, XIX ст.

Сташка, Сташук, Стах, Сташэня, Асташ...

22. ***АСТРАВІТ** — в. Астравіты Браслаўскага раёну на Віцебшчыне.

гл. **ВІТ, ВІТАЎТ.**

23. ***АСТРАМЕЧ** — вёска ў Берасьцейскім раёне Берасьцейшчыны.

24. **АЎГЕН** — грэцкае *eigenes* "высакародны".

— *Аўген Калубовіч*, гісторык, пісьменьнік. Памёр на эміграцыі, ХХ ст.

Генік, Аўгусь, Аўгук, Аўгуль, Аўгяш, Генюш...

25. **АЎГУСТЫН** — лацінскае *augustinus* "які мае дачыненне да Аўгуста, Аўгустаў".

— *Аўгустын Багдановіч*, 1567 г., шляхціц Менскага павету;

— *Аўгустын Тамковіч*, 1567 г., шляхціц Лідскага павету.

Аўгусцін, Аўгусць, Аўгуль, Аўгута, Густын...

... Б ...

1. **БАГДАН** — "дадзены Богам".

— *Багдан Карсаковіч*, баярын мсьціслаўскі, XVI ст.;

— *Багдан Лайрыновіч*, ваяр васіліскае харугвы, 1567 г.;

— *Багдан Андрусышын*, беларускі пясняр у Амэрыцы, ХХ ст.

Данчык, Данік, Багданік, Багданка, Данук, Данусь, Бюгусь, Богдаш, Багдаш...

2. ***БАГРЫМ** — в.Багрымавічы Петрыкаўскага р-ну Гомельшчыны.

гл. **БАГДАН, БАГУМІЛ**.

3. **БАГУМІЛ** — „мілы Богу”.

— *Багуміл Маскевіч*, ваяр ды пісьменьнік XVII ст.

Боґця, Боґусь, Боґась, Боґут, Боґша...

4. **БАГУН** (БА'69)

гл. Багуміл.

5. **БАГУСЛАЎ** — „Богу слава”.

— *Багуслаў Маковіч*, 1541 г.;

— *Багуслаў Аляшэўскі*, 1670 г.

Славук; гл. БАГУМІЛ.

6. **БАЗЫЛЬ** — грэцкае *basileios* „царскі, падобны да цара”.

— *Базыль Гарубарда*, 1582 г.;

— *Базыль Ляцецкі*, 1664 г.

Базылік, Базыльчык, Базылька, Базылюк, Базыльчук, Базыяш, Базыляш, Базылян...

7. **БАЛЦАР** — асырыйскае *bel-tas-assar* „каго абараняе Бог”.

— *Балцар Валицкі*, 1567 г., шляхціц Ваўкавыскага павету;

— *Балцар Хрышчановіч*, 1567 г., са слонімскае шляхты.

Балько, Балец, Балюк, Баль, Балаш...

8. **БАЛЯСЛАЎ** — ад словаў „болеі + слава”.

— *Баляслаў Кальшыка*, палкоўнік у паўстаньні 1863 г.;

— *Баляслаў Пачопка*, літаратар міжваеннага часу, XX ст.

Славук, Боля, Балюк, Болюш...

9. **БАНАДЫКТ (БЕНЯШ)** — лацінскае *Venedictus* „дабраславёны”.

— *Банадыкт Ждановіч*, 1582 г., ашмянскі шляхціц;

— *Банадыкт Дыбойскі*, навуковец, удзельнік паўстаньня 1863 г.

Банась, Банук, Банадысь...

10. **БАРКУЛАБ** — халдзейскае *bar* „сын” + *lahanta* „дароднасьць”.

— *Баркулаб Корсак*, ротны беларускага войска у бітвах пад Вулай і Дуброўнай, 1564 г., дзісенскі стараста; ад ягонага імя паходзіць назва в.Баркулабава Быхаўскага р-ну Магілёўскае вобл.

Барця, Барук, Баркуль, Баркаш...

11. **БАРНАТ** — старажытна-германскае *Bernhard*: *ber* „мядзьевадзь” + *hard* „дужы”.

— *Барнат Багдановіч*, 1528 г., баярын радунскі;

— *Барнат Рамашкевіч*, 1567 г., шляхціч Ашмянскага павету.

Барцік, Барнась, Барнук, Барнар, Байнар, Барнаш...

12. **БАРТАШ** — арамейскае *bartolmeu*; грэцкае *Bartholomaios* „сын Пталамея”.

— *Барташ Прасьвіловіч*, 1528 г., баярын слонімска;

— *Барташ Тур*, 1567 г., шляхціч Берасьцейскага павету.

Барця, Барцік, Бартук, Баркуль, Барт, Бартуш...

13. **БЕЛАПОЛЬ** — герой народнага паданьня.

гл. **АПАЛІНАР**.

14. ***БЕРАЖ** — возера Бярэжа ў Браслаўскім р-не Віцебшчыны

15. **БОГУТ, БОГУШ** — вытворная форма ад імя Багдан.

— *Богут Багацівіновіч*, 1401 г.;

— *Богуш Барысовіч*, 1541 г.
Богдзя, Багук, Богусь, Богуць, Богаш...

16. **БРАЊІСЛАЎ** — ад словаў „бараніць + слава”.

— *Браніслаў Залескі*, мастак і пісьменьнік пач. XIX ст.;

— *Браніслаў Тарашкевіч*, навуковец, грамадзкі ды палітычны дзяяч напачатку XX ст.

Бронік, Бронісь, Брончык, Славуц, Бранук, Бронча...

17. **БРАСЛАЎ** — легендарны князь.

гл. БРАЧЫСЛАЎ.

18. **БРАЧЫСЛАЎ** — ад словаў „брачэць, грывець + слава”. Князь полацкі, бацька Ёсяслава Чарадзея, княжыў у 1003-1044 гг..

Бра(т)чык, Братук, Братуль, Брацей...

19. **БУДА** (БА'69) — ад словаў „будзіць” альбо „быць”.

Будзік, Будзька, Буд, Будась, Будай, Будац...

20. ***БУДАВЕЙ (БУДА-ВЕСТ)** — в.Будавея Браслаўскага р-ну Віцебшчыны..

Будзька, Вєсьцік, Вєська, Вєсік, Вєст, Вястун, Будац...

21. **БУДЗІВІД** — князь Вялікага княства Літоўскага, XIII ст.

Дзівук, Дзівар, Дзіваш..., гл. Буда.

22. **БУДЗІМІР** (СС'65) — ад словаў „будзіць + мір”.

Марук, Мерча, Мераш..., гл. Буда.

23. **БУДРЫС** (СС'65) — *гл. БУДА.*

24. ***БУДСЛАЎ** — ад словаў „будзіць + слава”; мяс-

тэчка ў Мядзельскім р-не Віцебшчыны.

Славуц, гл. БУДА.

25. **БУЖА(Н)** (БА'69)

Бузька, Бузук, Бужач, Бужча...

26. **БУЙВІД** — кіраўнік сялянскага паўстання ў Вялікім княстве Літоўскім (1544-45 гг.)

Буйко, Буюк, Буйны, Буяш...

27. **БУЛАК** (БА'69) — кіргіскае, казахскае „крыніца, ручаёк”.

28. **БУС** — старабеларускае *буса* — „барка, судна”.

— легендарны правадыр старажытных плямёнаў на тэрыторыі Беларусі;

— *Я.Бус*, 1708 г., віцебскі месціч.

Буська, Бусьлік, Буюк, Бусел, Бусян...

29. ***БУСЯЖ** — вёска ў Івацэвіцкім р-не Берасьцейшчыны.

— *гл. БУС.*

30. **БУТАЎТ** — балцкае *bid* „будзіць, пільнаваць” + *taut* „народ”.

— сын вялікага князя літоўскага Альгерда.

Буцька, Бутась, Буцюк, Бутац...

31. **БУТРЫМ** — арамейскае *bar-tolmay*, грэцкае *Bartholomaios* „сын Пталамея”.

— легендарны князь;

— *Бутрым Дайнаровіч*, *Бутрым Мікуліч*, 1528 г., гадзенскія баяры.

Буцька, *Бутрась*, *Бутрук*, *Байтрук*, *Бутраш*...

32. **БЯЛЯН** (БА'69) — у значэньні „белы”.

Лянок, *Бяльчук*, *Бялук*, *Бялут*, *Бельча*, *Бялай*...

... В ...

1. ***ВАЖГІНТ** — балцкае *vaz + gin, gint* „бараніць”;

— в.Важгінты Баранавіцкага р-ну Берасьцейшчыны.

Важка, *Важуль*, *Гінтась*, *Важук*, *Важчук*, *Важ*, *Гінташ*, *Важар*...

2. **ВАЙДОТ** — балцкае *vaid* „вадзіць”;

— сын вялікага князя Кейстута, князь наваградзкі, XIV ст.

Вайдась, *Вайдук*, *Вайдар*, *Вайдзіла*, *Вайдаш*...

3. **ВАЛАДАР** — „той, хто валадарыць, валодае”.

— *Валадар Глебавіч*, князь менскі й наваградзкі, XII ст.

Дарця, *Уладзя*, *Дарук*, *Дораш*, *Волька*, *Вольдар*, *Дар*, *Вольдаш*...

4. **ВАЛЕНТА (-ЦІ)** (СС'65) — лацінскае *Valens, Valentis* „здоровы” < *valere* „быць здравым”.

— *Валенці Ваньковіч*, жывапісец, прадстаўнік рамантызму, XIX ст.

Волесь. — гл. Валадар.

5. **ВАСІЛЬ** — грэцкае *basileios* „царскі, падобны да цара”.

— *Васіль Вашчыла*, кіраўнік крыжаўскага паўстання, XVII ст.

Васілёк, *Васілька*...

6. **ВАЦІСЛАЎ** — чэскае *vetsi*; польскае *wiencej* „болей”.

— *Ваціслаў Завейка*, легендарны заснавальнік Ваўкавыску.

Славук,

— гл. **ВАЦЛАЎ**.

7. **ВАЦЛАЎ** — вытворная форма ад імя Венцлаў, Ваціслаў.

— *Вацлаў Баршчэўскі*, 1632 г.;

— *Вацлаў Ластойскі*, адзін зь лідараў нацыянальнага адраджэньня напачатку XX ст.

Ваця, *Вацюк*, *Вацусь*, *Вацюш*, *Вацаш*...

8. **ВАШЧАБОР** (БА'69) — у значэньні „браць вашчыну; той, хто бярэ вашчыну”.

Вацюк, Вацук, Вашчук, Вяшчун, Вешча, Ваціла, Вашчыла...

9. **ВЕЖА** (БА'69) — легендарны волат-чараўнік.

Вежка, Вегась, Вяжук, Вежар, Вежур, Вежань...

10. **ВЕНСЛАЎ** — чэскае *vetsi*, польскае *wiesej* „больш”.

— *Венслаў Дабрагоста-віч*, 1528 г., баярын сло-німскі;

— *Венслаў Пацэвіч*, 1528 г., радунскі баярын.

Венка, Венась, Венусь, Вя-нук, Венар, Вен(а), Венча, Венаш...

11. **ВЕРАС** (БА'69) — ад назова зёлак, якія квітнеюць увосень.

— сын паэта Едруся Акуліна.

Верасок, Верусь, Верык, Верча, Верань, Верны, Ве-раш...

12. **ВЕРБАШ** (БА'69) — ад назова дрэва вярбы.

Вербась, Вярбук, Вербань...

13. **ВІГАНД** — балцкае *vu* „гнаць” + *gand* „чутка”.

— сын вялікага князя Альгерда, з 1387 году крэўскі валадар.

Вігась, Віжук, Віжань, Ві-жар, Вігаш, Вігань...

14. ***ВІДЗІБОР** — вёска ў Столін кім р-не Берасьцейшчыны.

Відзя, Відась, Відусь, Бо-русь, Відук, Відзь, Відаш, Відзень...

15. ***ВІЗГАРД** — балцкае *vis* „усё” + *gird* „чуць”.

— вёска ў Воранаўскім р-не Гарадзеншчыны.

— гл. **ВЕЖА** і **ВІГАНД**.

16. **ВІЛІМ** (БА'69)

Вілько, Вілась, Вялук, Віль, Віліт, Вілаш, Вільча...

17. **ВІНГАЛЬД** — балцкае *vin* + *gaud* „слава”;

— князь полацкі, пскоўскі ды трубчэўскі, сын Альгерда (1325-99 гг.).

Вінгась, Вінук, Вінча, Галь(д), Вінаш, Гальдаш...

18. **ВІНЦЭНТ** — лацінскае *Vincentius* < *vincent* „той, хто перамагае”;

— *Вінцэнт Орда*, 1670 г.;

— *Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч*, пачынальнік новае беларускай літаратуры, XIX ст.;

— *Вінцук Адважны*, сьвятар ды паэта пачатку XX ст.

Вінцэсь, Вінцук, Вінчак, Вінак, Вінаш...

19. ****ВІР** — лацінскае *vir* „муж, мужчына”.

Вірця, Вірук, Вірчик, Вірча, Вірыла...

20. **ВІТ** — лацінскае *vitus* „праваднік, павадыр“;
— *Vit Масевіч* ды *Vit Пацэвіч*, 1528 г., ваўкавыскія баяры.

Vітшшка, Вітка, Віташ...,
гл. Вітаўт.

21. **ВІТАЖЭНЕЦ** — псеўданім Кастуся Каліноўскага.
Vітшшка, Вітажук, Вітажэнь, Вітаж...

22. **ВІТАЎТ** — балцкае *vy* „гнаць, весці“ + *taut* „на-род“;

— кароль Вялікага княства Літоўскага (1350-27.10.1430 г.), сын Кейстута; зь ягоным валадарствам нашая дзяржава дамаглася найвышэйшага культурна-эканамічнага росквіту і палітычнага аўтарытэту.

Vітась, Вітка, Вітунь, Вітук, Віт, Віташ...

23. **ВІЦЕНЬ** — князь Вялікага княства Літоўскага (кн. у 1293-1316 гг.), брат Гэдыміна, творца „Пагоні“ — беларускага гэрбу.

гл. **ВІТАЎТ**.

24. **ВІШЫМУТ** — балцкае *vies* „плод“ + *mut* „муціць“;

— з роду Булевічаў, князёў літоўскіх па правым беразе верхняе плыні Нёмана, XIII ст.

гл. **ВЫШАСЛАЎ**.

25. **ВОЙНА** — ад словаў „воін, ваяваць“;

— *Война Юрэвіч* ды *Война Мастыка*, баяры ваўкавыскія, XVI ст.;

— *Чорны Война*, персанаж раману „Каласы пад сярпом тваім“ У.Караткевіча.
Воясь, Воюсь, Войка, Вайцук, Ваяр, Воюш...

26. **ВОЙСЛАЎ (ВАЙНІСЛАЎ)** — ад словаў „ваяваць + слава“;

— *Вайніслаў Савіч-Заблоцкі*, паэта, XIX ст.

Славук...

гл. **ВОЙНА**.

27. **ВОЙТАШ** — чэскае *Vojtech*.

— *Войташ Пузовіч*, 1541 г.
Войтка, Вайцюк, Вайтук, Войтуль, Войтан...

28. **ВОЙШАЛК** — сын Міндоўга, князь наваградзкі, заснавальнік ВКЛ (1223-1268 гг.)

Воясь, Вайшэлак, Вой, Вайшук, Воюш...

29. ****ВОЛТУШ**

Вольцік, Вольця, Воля, Вальюк, Ляхно, Воляш...

30. **ВОЛЬСЕЙ** — старажытна-гэбрайскае *elisa* „Бог уратаваньне“;

— *Вольсей Хвядзьковіч*, 1552 г., са шляхты Пінскага княства.

гл. **ВОЛТУШ**.

31. **ВОЛЬХІМ** — грэцкае *Eleutheros* „свабодны”;

— *Вольхім Зенюковіч*, 1590 г., шляхціч Менскага павету.

Альхім...

гл. **ВОЛТУШ**.

32. **ВОЛЯН**

— *Андрэй Волян*, мысляр XVI ст.

гл. **ВОЛТУШ**.

33. **ВОРША** — легендарны беларускі баярын, пэрсанаж паэмы М.Ю.Лермантава.

Ворця, Варук, Воршуль, Воршань...

34. **ВОЮШ** (БА'69) — ад слова „ваяваць; той хто ваюе”.

гл. **ВОЙНА**.

35. ***ВОЎЧАС** — вёска ў Крычаўскім р-не Магілёўшчыны, згаданая ўпершыню ў 1609 годзе.

Войця, Вайцюк, Чашань, Войк, Вайчук, Вочат/нь...

36. ***ВЫШАМІР** — ад словаў „высока + мір”;

— вёска ў Рэчыцкім р-не Гомельшчыны.

Мірук, Мірча, Міраш, Мір...

гл. **ВЫШАСЛАЎ**.

37. **ВЫШАСЛАЎ** — ад словаў „высока + слава”;

— легендарны князь.

Славук, Высь, Выська, Вышук, Вышань, Выша...

38. **ВЯЛЕС** — бог жывёлагадоўлі й багацця ў старажытных беларусаў.

гл. **ВЯЛІЖ**.

39. ***ВЯЛІЖ** — легендарны гутнік;

— места на Смаленшчыне.

Велька, Вялюк, Вялін, Веліч, Вельча...

40. **ВЯЛЬ** (БА'69) — волат, прарадзімец ракі Вяльлі.

гл. **ВЯЛІЖ**.

41. **ВЯСЛАЎ** (СС'65) — ад словаў „вяча, болей + слава”.

гл. **ВАЦЛАЎ, ВЕНСЛАЎ**.

42. **ВЯЧКА** — творная форма ад *Вячаслаў*: „вяча, болей + слава”;

— удзельны полацкі князь, XIII ст.

Веця, Вецік, Вячук, Вечань, Веча...

... Г ...

1. **ГАБРЫН, ГАБРЫЯЛ** — старажытна-гэбрайскае *gabriel* „моцны муж + Бог”;

— *Габрын Хадаковіч*, 1541 г.;

— *Габрыял Календа*, 1671 г.

Габрык, Габрук, Габрысь, Габруш, Гацута, Габрута...

2. **ГАДУН** (БА'69) — у значэньні „гадаванае дзіцё”.
гл. **ГОДЗІЎ**.

3. **ГАЙ** — ад слова „гаіць”;
— легендарны варажбіт.

*Гаёк, Гайко, Гайчук, Га-
ясь, Гаяш...*

4. ***ГАЙБУТ** — вёска ў Баранавіцкім р-не Берасьцейшчыны.
гл. **ГАЙ**.

5. **ГАЛЬЛЯШ** — старажытна-гэбрайскае *'eliyahu* „Бог мой Ягвэ”; грэцкае *Helias*.

— *Гальяш Навіцкі*, 1649 г.;

— *Гальяш Капіевіч*, асьветнік, перакладчык, выдавец, паэта XVII-XVIII стст., значную ролю адыграў у гісторыі Расеі;

— *Гальяш Леўчык*, паэта міжваеннага часу, XX ст.

Галік, Галюк, Гальчык, Галь(л)яс, Галь, Гаяш...

6. ***ГАЛЬШАН** — в.Гальшаны Ашмянскага р-ну Горадзеншчыны, вядомая з XIII ст.

Гальшук, Гальча, Гольча, Гольша...

7. **ГАНУШ** (БА'69)

Ганік, Ганка, Ганась, Гануль, Ганіч, Ганча...

8. **ГАРАЛЬД** (СС'65) — старажытна-германскае *Ha-*

rald: here „войска” + *waldan* „кіраваць, уладарыць”.

Ралько, Ралюк, Гарук...,
гл. Гаркуша.

9. **ГАРКУША** — палкоўнік беларускага войска ў вайне з Масковіяй, XVII ст.
Гарчык, Гаркусь, Гаркун, Гарча, Гаркуш...

10. **ГАРНАШ** (БА'69) — ад слова „гарнашка” — рыцарскае ўзбраеньне.

Гарнік, Гарнік, Гарнась, Гарны...

11. **ГАРЫСЛАЎ** (БА'69) — ад словаў „гарэць + слава”.

Славук; гл. Гаркуша, Гарнаш, Гаслаў.

12. ***ГАСЛАЎ** — в.Гаслаўшчына Ляхавіцкага р-ну Берасьцейшчыны.

Гаська, Гасюк, Славук, Гасень, Гасань, Гасуль, Гасаш..., гл. Госьмір.

13. **ГАСТЫН, ГУСТЫН** — вытворная форма ад імя Аўгустын.

Гасьцік, Гасьцюк, Гастук, Гастась, Гастуць, Гасьцюль, Гасташ...

14. ***ГАСЬЦІЛА, ГОСЬЦІШ** (БА'69) — в.Гасьцілы Маладзечанскага р-ну Меншчыны.

гл. **ГАСТЫН**.

15. **ГАШТОЛЬД** — балцкае *gost + taut* „народ”;

— маршалак надворны вялікага князя Вігаўта, XV ст.

Гась, Гашук, Гашта, Гашча...

16. **ГЯЯН** (БА'69) — ад слова „гаіць”.

Янка, Януц, Януш;

гл. **ГАЙ**.

17. **ГЭДЫМІН** — балцкае *ged + min* „думаць”;

— вялікі князь Вялікага княства Літоўскага (1316-41 гг.), заснавальнік дынастыі Гэдымінавічаў, што ў XIV-XVI стст. кіравала дзяржаваю. Ад ягоных сыноў паходзяць рады Галіцкіх, Хаванскіх, Куракіных, Заслаўскіх, Трубяцкіх ды інш., польская каралеўская дынастыя Ягайлавічаў.

Гэдаць, Гэдзь, Гэдзя, Гэдань, Гэдаш...

18. **ГЕЛЬГУД** — балцкае *gel* „шкадаваць, любіць” + *gaud* „слава”.

— герой паўстання 1863 года.

Гелька, Гельгусь, Гельгук, Гельгаш...

19. **ГЕРАНІМ** — грэцкае *hieros* „святы” + *опута* „імя”;

— Геранім Хадкевіч, кашталян віленскі, XVI ст.;

— Геранім Луцэвіч, сваяк Я.Купалы.

Герусь, Гарусь, Гарась(-ка), Ранік, Ранац, Ранук, Ранац, Герча, Гераш...

20. **ГЕРДАНЬ** — балцкае *gird* „чуць”;

— князь літоўскі ды полацкі, сын полацкага князя Давыда Расьціславіча, (пам. у 1267 г.).

Гесь, Гердаць, Герча, Гардук, Гардаш...

21. **ГІНТАЎТ** (БА'69) — балцкае *gin* „бараніць” + *taut* „народ”.

Гінтаць, Гінтуц, Гінтуль, Гінча, Гінташ...

22. **ГНЕВАР** — скарбнік рагачоўскі, XVI ст.

Гнесь, Гнейка, Гнявук, Гневаш...

23. ***ГОДЗІЎ** — міталагічны пэрсанаж, дух міру ды згоды;

— да 1976 г. хутар Годзіва ў Вілейскім р-не Меншчыны.

Годзя, Годзь, Дзіў, Годань, Годаш...

24. **ГОЙША** (БА'69) — ад словаў „гаіць; той, хто гоіць”.

Гойцік, Гайшук, Гойшак, Гайшун, Гаяш...

25. ***ГОРВАЛЬД** — легендарны князь;

— в.Горваль Рэчыцкага р-ну Гомельшчыны.

Горвась, Горвік, Гарук, Гарваш...

26. ***ГОСЬМІР** — в. Госьміра ў Сененскім р-не Віцебшчыны.

Госька, Гасюк, Госень, Госань, Госуль, Госаш...

27. ***ГРУНВАЛЬД** — вёска Ольштынскага ваяводзтва ў Польшчы, ля якога 15 ліпеня 1410 году войскі Вялікага княства Літоўскага ды Кароны разьбілі крыжакоў-тэўтонаў.

Рунька, Рунок, Рунік, (Г)Рунась, Рунак, Рунваль, (Г)Руналь, Рунаш...

28. ****ГУДАМІР, ГУДЗІМІР** — ад словаў „гудзец + мір”;

— гудамі сучасныя летувісы называюць беларусаў.

Гудка, Гудась, Гудань, Гуд, Гудаш...

29. **ГУР'ЯН** — старажытна-гэбрайскае *gur* „ільвяня”.

— *Гур'ян Стэпановіч, 1578 г.*

Гурка, Гурась, Гурык, Гур, Гурын, Гурэй, Гураш...

... Д ...

1. **ДАБРАГОСТ** — ад словаў „дабро + госьць”.

— *Дабрагост Нарбутовіч, 1496 г.*

Добрык, Дабрусь, Дабрук, Добрась, Добры, Дабраш, Добруш, Добрань, Добча...

2. **ДАБРЫЛА** (БА'69) — у значэнні „добры”.

гл. **ДАБРАГОСТ**.

3. ***ДАБУЖА** — вёска ў Быхаўскім р-не Магілёўшчыны.

Добусь, Добась, Дабук, Добча, Добуж...

4. **ДАВОЙНА** — „які мае дачыненне да вайны”.

— ваявода полацкі, XVI ст. Давой,

гл. **ВОЙНА**.

5. **ДАВЫД** — старажытна-гэбрайскае *david* „любімы”.

— палкаводзец і дзяржаўны дзяч Вялікага княства Літоўскага, стараста ў Гародні, забіты здраднікам у 1326 г.;

— *Давыд Усяславіч, полацкі князь (1101-1128), сын Усяслава Чарадзея.*

гл. **ВОЙНА**.

6. **ДАМАН** — лацінскае *Datianus*, магчыма, „прысьвечаны багіне Даміі”.

— *Даман Шкут, 1591 г.;*

— *Даман Цэкалік, 1665 г.*

Домась, Домусь, Дамас(ь), Дамчук, Доман, Домуль, Домуць, Дамаш, Дамаскан...

7. **ДАМІНІК** — лацінскае *Dominicus: dies dominicus* „дзень божы (нядзеля)”.

— *Дамінік Юршыч*, 1567 г.;

— *Дамінік Стафановіч*, музыка, настаўнік Станіслава Манюшкі, XIX ст.;

— *Дамінік Луцэвіч*, бацька Я.Купалы.

Домка, Дамась, Домусь, Дамук, Домча, Дамаш...

8. **ДАМІЯН** — лацінскае *Damianus*, магчыма, „прысьвечаны багіні Даміі”.

— *Даміян Глумовіч*, магилёўскі шляхціч, XVIII ст. *Янка*.

гл. **ДАМАН**.

9. **ДАНАТ, ДАНУТ** (СС'65) — лацінскае *Donatus* „падараваны, аддадзены”.

Данік, Данюк, Данук, Данец, Дануць, Дан, Данека...

10. **ДАНІЛА** — старажытна-гэбрайскае *dani-el* „Бог мой судзьдзя”.

— *Даніла Гаўрыловіч*, 1528 г.;

— *Даніла Загорскі-Вежа*, стары князь у рамане У.Караткевіча „Каласы пад сярпом тваім”.

Данук, Данчык...

гл. **ДАНАТ**.

11. **ДАЎМОНТ** — балцкае *daug* „багата” + *manī* „думаць”.

— князь нальшчанскі дыпскоўскі, брат Тройдзенья, памёр 20.05.1299 г.

Даймонка, Домусь, Домча, Даймон, Дамаш...

12. **ДАЎНАР** (БА'69) — балцкае *daug* „багата” + *nor* „хацець, жадаць”.

Дзёнька, До(ў)нік, Дзёнік, До(ў)нась, Доўнак, Дайнаш, Доўча...

13. **ДЗЕЙ** — грэцкае *Zeus, Dios* „Зеўс”;

— ад словаў „дзеіць, рабіць”;

— *Дзей*, месьціч рэчыцкі, XV ст.

Дзейка, Дзёнька, Дзёнік, Дзяюк, Дзяяр, Дзень, Дзяяр...

14. **ДЗІВАСІЛ** — ад словаў „дзіва + сіла, моць”;

— з назову зэлак.

Дзівік, Дзівась, Дзівук, Дзіваш, Дзіўча, Дзіў, Сілаш...

15. **ДЗІГАЛЬД** — балцкае *dig + gaid* „слава”.

— пасол вялікага князя Вітаўта, XIV ст.

Дзісь, Дзіга, Дзіжук, Дзіжань...

16. ****ДЗІДАН** — ад слова „дзіда” — кап’ё.

Дзідка, Дзісь, Дзідук, Дзідась, Дзідуль, Дзід, Дзідаш...

17. **ДЗЬВІН** — легендарны князь.

Дзвѣнчык, Дзвѣсь, Дзвѣнча, Вѣнук, Вѣнаш...

18. **ДОБАР** — ад слова „добры”.

— браслаўскі баярын, XVI ст.

Добрык, Добрусь, Добча, Добыш...

19. **ДОЛМАТ** — лацінскае *Dalmatius* „жыхар Далмацыі”.

— *Долмат Андрэавіч*, 1528 г.

Далёк, Даля, Далюк, Долмусь, Долмась, Дом(у)ась, Далмаш...

20. **ДОРАШ** — грэцкае *Dorotheos: doron* „дарунак” + *theos* „Бог”.

— *Дораш Жураўлевіч*, 1540 г.

Дарошак, Дорась, Дарусь, Дорка, Дарашчык, Дорах...

21. **ДОЎГІРД** — балцкае *daug* „багата” + *gird* „чуць”.

— ваявода віленскі, XVII ст.

Доўжык, Дайжук, Доўгаль, Доўгань, Доўгаш, Доўча;

гл. **ГЕРДАНЬ**.

22. **ДРОБЫШ** (БА'69)

Дробась, Дробча, Дробань, Дробцік, Дробны...

23. **ДУГАН**

— *Ільнскі*, 1589 г.

Дужык, Дужы, Дужань...

24. ****ДУЖАМІР** — ад словаў „дужы + мір”.

гл. **ДУГАН**.

25. **ДУМА**

— *Дзёмьяновіч*, рэчыцкі скарбнік, 1567 г.

Думка, Думук, Думча, Думань, Думаш...

26. **ДЫМВІД** (БА'85) — грэцкае *Diomedes: dios* „падобны да Бога” + *medo* „клапаціцца, апекавацца”.

Відка, Відась, Дымусь, Дымук, Відук, Відзіч, Відаш, Дымча...

... **Е** ...

1. **ЕЎЛАШ** — грэцкае *Eulampios: eu* „добра” + *lapro* „святціць”.

— *Еўлаш Івановіч*, 1596 г.;

— *Еўлаш Сідаровіч*, 1650 г.

Ласік, Ласька, Еўлась, Лашук, Ланук, Еўлань, Яўлан...

... **Ж** ...

1. ***ЖАГУН** — в. Жагуні Шчучынскага р-ну Горадзеншчыны.

Гоцік, Гот, Жагук, Жагунь, Жагота...

2. ***ЖЫБАРТ, ЖЫБУРТ**

— в. Жыбарты Дзятлаўскага р-ну Горадзеншчыны.

Жыбук, Жыбунь, Жыбуль, Барташ, Бурцік, Буртань, Бурталь...

3. **ЖЫВАДАР** (БА'69) — ад словаў „жыцьцё + дар”.

Жыўка, Жывік, Жывук, Дарук, Дар, Жывень, Дарча, Дараш...

4. **ЖЫВІНБУД** — легендарны князь Вялікага княства Літоўскага.

гл. **ЖЫВАДАР, БУДА.**

5. **ЖЫВОР** (БА'69) — ад словаў „жыць, жыцьцё”.

гл. **ЖЫВАДАР.**

6. **ЖЫГІМОНТ** — лацінскае *Sigismundus*; старажытна-германскае *sigi* „перамога” + *tand* „абарона”.

— *Жыгімонт Кяйстутавіч*, вялікі князь літоўскі з 1432 г., меншы брат Вітаўта (памёр у 1440г.).

Гісь, Жыгук, Жыгун, Жыгайла, Жыгань...

7. **ЖЫЖАЛЬ** — у беларускай міталёгіі бог агню ды апякун рамёстваў, найперш кавальскага.

Жалька, Жалюк, Жалей, Жаль, Жыга, Жыгунь...

8. **ЖЫЦЕНЬ** — вобраз у старадаўніх павер’ях беларусаў, гаспадар поля.

Жычка, Жычак, Жыць, Жычань, Жыў...

1. **ЗАН** (БА' 82) — грэцкае *Zanon* „Зеўсаў; падобны да Бога”.

Занік, Занусь, Занась, Занук, Занаіш, Зань, Заньча...

2. **ЗАРЫЯН** — *Даленга-Хадакоўскі*, славяназнаўца, пачынальнік усходнеславянскае архэалёгіі, фальклярыстыкі, этнаграфіі і дыялекталёгіі, XIX ст.

Зорык, Зорусь, Зорка, Зорук, Зорча, Зарыяш...

3. **ЗАСІМ** — грэцкае *Zosimos* < *zoppuntis* „падпаясвацца”.

— *Засім Сьцепановіч*, 1592 г.;

— *Засім Андросай*, 1769 г.

гл. **СЫМОН.**

4. **ЗВОН** — магілёўскі месьціч, XVIII ст.

Звонік, Звончык, Званчук, Званар, Звонча, Зьвей...

5. **ЗЬЛЕБАЖ** — магілёўскі шляхціч, 1776 г.

Божык, Бажук, Богча, Бож, Бажэй...

6. **ЗЬМІЦЕР** — грэцкае *Demetrios* „што мае дачыненне да Дэмэтры, багіні земляробства ды ўрадлівасці”.

— *Зьміцер Жайнер*, 1746 г.;

— *Зьміцер Жылуновіч*,

пісьменьнік і палітычны дзяч, ХХ ст.

Зьмітрок, Зьмітрык, Зьмітрук, Зьмітра...

7. **ЗЯНОН** — грэцкае *Zenon* „Зеўсаў; падобны да Бога”.

— *Зянон Федаровіч*, 1589 г.;

— *Зянон Пяткевіч*, пісьменьнік, публіцыст XIX-XX ст.;

— *Зянон Пазьняк*, вядомы культурны ды палітычны дзяч сучаснасці.

Занько, Зяно, Занька, Занук, Зяно, Зань, Занец, Занаш, Зянута...

... I ...

1. **ІГНАТ** — лацінскае *Ignatius* < *igneus* „агнавы”.

— *Ігнат Кузьміч*, 1528 г.;

— *Ігнат Іеўлевіч*, педагог XVII ст.;

— *Ігнат Дамейка*, удзельнік паўстання 1863 г., вядомы навуковец, нацыянальны герой Чылі, XIX ст.

Ігнась, Ігнал, Гнатка, Ігнаш...

2. **ІМПОЛЬ** (БА'82) — грэцкае *Hippolytos*: *hippos* „конь” + *lyo* „разьвязваць, распрагаць”.

— персанаж раману В.Адамчыка „Чужая бацькаўшчына”.

Полька, Палюк, Гіполь...

3. **ІСКАР** (БА'69)

гл. **КАРОЛЬ**.

... K ...

1. **КАЗІМІР** — ад словаў „прадказваць, вяшчаць + мір”.

— *Казімір Півавар*, 1698 г.;

— *Казімір Нарбут*, філэзаф XVIII ст.;

— *Казімір Сваяк*, святар і паэта міжваеннага часу, XX ст.

Казік, Казя, Казько, Казюк, Казаш...

2. **КАЛІНА** — грэцкае *Kallinikos*: *kalli* „добры, цудоуны” + *nikao* „перамагаць”.

— *Каліна Давыдовіч* ды *К.Сіркгуцэвіч*, 1567 г.;

— *Каліна*, пачынальнік роду Тышкевічаў.

Лянок, Калінка, Калінік, Калінец, Калінша...

3. **КАМІЛ** (СС'65) — лацінскае *Kamillus* „рымскае радавое імя”.

4. **КАРАНАТ** (СС'65) — лацінскае *coronatus* „вянчаны” < *corono* „вянчаць”.

гл. **КАРОЛЬ**.

5. **КАРОЛЬ** — старажытна-германскае *Carlmann*: *carl* „мужны, мужчына” + *man*

„чалавек”; лацінскае *Carolus*.

— *Кароль Андраевіч*, 1552 г.;

— *Кароль Урсын Нямецэвіч*, удзельнік паўстання 1830-31 гг. на Беларусі, аўтар успамінаў.

гл. **КАРУСЬ**.

6. **КАРУСЬ** — творная форма ад імя Кароль.

— *Карусь Каганец*, паэта, адзін з пачынальнікаў Беларускае Сацыялістычнае Грамады, XX ст.

Каролік, Каралюк, Каральчук, Каралец, Карусь, Каруш, Коршак, Корша...

7. **КАРЫБУТ** — балцкае *kar* „вайна”.

— сын Альгерда, пачынальнік роду князёў Вішнявецкіх.

Буцька, Буцюк, Буташ...

8. **КАРЫЯТ** — балцкае *kar* „вайна”.

— сын Гэдыміна, з 1340 году князь наваградзкі.

гл. **КАРОЛЬ**.

9. **КАШПАР** — грэцкае *Gaspares* з санскрыту *gada-spa* „майстра, настаўнік”.

— *Кашпар Доукгірдавіч*, 1528 г.;

— *Кашпар Бекеш*, гарадзенскі асьветнік ды вальнадумца XV ст.;

— *Кашпар Бароўскі*, жывапісца пачатку XIX ст.

Касік, Касюк, Касьпярык, Каснар, Касьпер, Касар, Кашпайла...

10. **КАСТУСЬ** — лацінскае *constant* „пастаянны, нязьменны”.

— *Кастусь Астроскі*, выдатны палкаводзец, гэтман найвышэйшы ды сябра паноў-рады Вялікага княства Літоўскага, XVI ст.;

— *Кастусь Каліноўскі*, кіраўнік паўстання 1863-64 гг. на Беларусі;

— *Кастусь Езавітай*, генэрал, міністар Беларускае Народнае Рэспублікі, XX ст.
Кастусёк, Касьцюк, Касьцюшка, Касташ...

11. **КАЯТАН** — лацінскае *Caetanus* „жыхар Каеты, крэпасці ў Італіі”.

— *Каятан Марашэўскі*, першы беларускі драматург, XVIII ст.;

— *Каятан Касовіч*, усходазнаўца, адзін зь першых санскрытолягаў Расеі, XIX ст.

— *Каятан Луцэвіч*, сваяк Я.Купалы, XIX ст.

Танок, Каятук, Кай, Каятан, Танаш...

12. **КЕЙСТУТ** — сын Гэдыміна, вялікі князь Вялікага княства Літоўскага, бацька Вітаўта, забіты ў 1382 г.

гл. **КАСТУСЬ**.

13. **КІРЫЛА** — грэцкае *Kyrillos* < *kyrios* „уладар, гаспадар”.

— *Кірыла Тураўскі*, асветнік XII ст.;

— *Кірыла Анікіевіч*, краязнаўца, этнограф, архэоляг XIX ст.;

— *Кірыла Скарабагаты*, артыст балету, XVIII-XIX стст.

Кірык, *Кірук*, *Кірэй*, *Кір*, *Кір’ян*, *Кірша*...

14. **КМІТА** — ад слова „кмет” — ваяр, селянін.

— *Кміта Бластус*, выдавец і паэта, кіраўнік Любчанскае друкарні, XVII ст.

Міцік, *Міццюк*, *Кміт*, *Кмей*...

15. **КОНАН** — грэцкае *Κωνων* „імя некалькіх праваслаўных грэкаў, паходжаньне цьмянае”.

— *Конан Грудзіна*, 1592 г.;

— *Конан Крэйдзік*, 1739 г.

Кананок, *Канончык*, *Канонік*, *Кананчук*, *Кананю(у)к*, *Кананец*, *Канаіш*, *Конаіш*...

16. ****КОРД** — старабеларускае „кароткі меч”.

Кордзік, *Кордась*, *Кардук*, *Кордзень*, *Кордан*, *Кардаіш*, *Кардаіш*...

17. **КОРНУТ** (СС’65) — лацінскае *cornu* „рог”; *Cornutus* „імя рымскага філэзафа

I ст.н.э.”.

гл. **КОРСАК**.

18. **КОРСАК** — *Тамашэвіч*, лідзкі шляхціч, XVIII ст.

Сачык, *Корча*, *Карсей*, *Корсань*...

19. **КОХАН** — ад слова „кахаць”.

— *Кохан Гальніч*, абаронца наваградзкага замку, 1528 г.

Косік, *Кашук*, *Кахайла*, *Кохач*, *Кохаш*...

20. **КРЫШТАП** — грэцкае *christophoros* „той, што нарадзіў Хрыста” — эпітэт места Бэтлеему.

— *Крыштап Дарагастайскі*, дзяржаўны дзяяч Вялікага княства Літоўскага, аўтар „Гіпікі” — першага ў Рэчыпаспалітае дапаможніка па конегадоўлі;

— *Крыштап Радзівіл*, гэтман Вялікага княства Літоўскага, XVI ст.

Рыска, *Крыстук*, *Крыстусь*, *Крыштук*, *Рысь*, *Рысей*, *Крыштаф*...

21. ****КРЭЎ, КРЭВА, КРЭВІД, КРЭ(Ў)ЛАД, КРЭ(Ў)ДАР, КРЭ(Ў)БАР** — крэўны;

— крывічы, імя аднога са славянскіх плямёнаў, што ўтварылі беларускі народ.

Крэўчык, *Крэўча*, *Крывіч*, *Крэваіш*...

22. ***КУШЛЯН** — в.Кушляны Смаргонскага р-ну Горадзеншчыны.

Лянік, Ляно́к, Кушча, Кушчык, Кушыч, Кушчань...

... Л ...

1. **ЛАВАР** — грэцкае *Lauros* ад лацінскага *laurus* „дрэва лавар”.

— *Лавар Мядзейнік*, 1577 г.;

— *Лавар*, сын князя Тройдзена.

Лайрык, Лаворчык, Лаварок, Лайрушчык, Лайра(у)сь, Лайрук, Лайрасюк, Лайрышук, Лайраш, Лаваш...

2. ****ЛАГОЖ** — ад слова „лагодны”.

Гожык, Гожка, Гажук, Гожась, Гожань...

3. ****ЛАДАВІД, ЛАДАБА(О)Р** — творная форма ад Ладона.

4. **ЛАДОН** — бог дабрабыту (раман У.Караткевіча „Хрыстос прыязмліўся ў Гародні”)

Ладзя, Ладук, Ладар, Ладзень, Ладаш...

5. **ЛАСІМ** (БА'69) — ад словаў „ласавацца, ласы”.

Ласка, Ласік, Ласюк, Ласень, Ласы, Лашань...

6. **ЛАЎРЫН** — лацінскае *Laurentius* „лаўрэнецкі”.

— *Лаўрын Вайтковіч*, 1528 г.;

— *Лаўрын Дравінскі*, рэлігійны ды грамадзкі дзяяч XVI ст.

Лайрык, Лайрук, Лайрусь, Лайранчук, Лайранюк, Лайрэ́н, Лайрыш...

7. **ЛЕЛЮШ** (СС'65) — адпаведнік жаночага імя Лёля.

гл. **ЛЕНАРТ**.

8. **ЛЕНАРТ** — старажытна-германскае *Leon-hard*: *leo* „леў” + *hard* „адважны”.

— *Ленарт Юхновіч*, 1567 г.;

— *Ленарт Пацей*, ваявода віцебскі, XVII ст.;

— *Ленарт Ходзька*, гісторык, публіцыст, выдавец XIX ст.

Ляно́к, Ленар, Ленча, Ленаш...

9. **ЛЕПЕЛЬ** — легендарны князь, заснавальнік Лепеля.

Лепік, Лепчык, Лепась, Лепча, Лепеш, Лепшы...

10. **ЛІЗДЭЙ(КА)** — балцкае *līzd* „гняздо”.

— легендарны першасьвятар крывічоў.

Дэсь, Дзейка, Дзяюк, Дэш...

11. **ЛІТАВОР** — вялікі князь Вялікага княства Літоўскага;

— *Літавор Храптовіч*, маршалак каралеўскі, ваявода наваградзкі, XVIII ст.

Літась, Літук, Літань, Літавей, Літаш...

12. ***ЛІТВЕНЬ, ЛІТВАШ**

— ад назову жыхароў Вялікага княства Літоўскага — літвіны.

Ліцік, Літвук, Літань, Літавей, Літаш...

13. **ЛІШТВАН** (БА'69)

Лішук, Лішань, Ліцік, Лішт...

14. **ЛОГВІН** — лацінскае *Longinus < longus* „доўгі”.

— *Логвін Семяновіч*, 1577 г.;

— *Логвін Юрына*, 1772 г.

Логась, Лагук, Логча, Логень, Лунгась, Логін, Лонгін, Логаш, Ловаш, Логвень...

15. ***ЛОСЬВІД** — варажбіт з народнае казкі;

— вёска на Віцебшчыне.

Відзя, Відук, Відзень, Лосьвік, Ласьвік, Ласюк, Лосьвень, Лосаш, Лосваш...

16. **ЛОТАШ** (БА'69) — старажытна-гэбрайскае *lot* „пакрывала; араматычная смала”.

Лотка, Лоцік, Лотусь, Лотук, Лоцень, Лотась, Лот...

17. **ЛУКАШ** — лацінскае *Lucas < lux* „святло”.

— *Лукаш Скарына*, баць-

ка ўсходнеславянскага першадрукара;

— *Лукаш Апалінскі*, аўтар вядомага трактату па архітэктуры, упершыню ў Рэчыпаспалітае вызначыў архітэктуру як навуку, XVII ст.;

— *Лукаш Галамбейскі*, этнограф, гісторык і архівіст XIX ст.

Лукашык, Лукашок, Лукась, Лукашук, Лукан, Лукаша...

18. **ЛЮБАРТ** — сын князя Гэдыміна, з 1340 году — валынскі князь.

Любка, Любча, Бартаць, Бартук, Барцень, Любаш, Барцей...

19. **ЛЮДАМІР** — ад словаў „людзі + мір”.

— *Людамір Рагоўскі*, кампазытар, XIX-XX стст.

Людась, Людзік, Людук, Людзень, Людаш, Мірка, Мірук, Мірань, Мірча...

20. **ЛЮДВІК** — старажытна-германскае *Chlodwisch, Hlodwig: hlod* „слава” + *wig* „бітва”.

— *Людвік Грынцэвіч*, архітэктар, прадстаўнік позьняга барока, XVIII ст.;

— *Людвік Зьвяждойскі*, адзін з кіраўнікоў паўстання 1863 г.;

— *Людвік Абрамовіч*, гісторык, журналіст, выдавец,

аўтар кнігі „Чатыры стагодзьдзі кнігадрукаваньня ў Вільні, 1925 г.”.

Лёдзік, Людзік, Людаш...
гл. **ЛЮДАМІР**.

21. ЛЮЦЫЯН — лацінскае *Lucianus* „сын Лукаша; які мае дачыненне да Лукаша”.

— *Люцыян Узембла*, гісторык культуры, краязнаўца калекцыянер XIX-XX стст.;

— галоўная асоба паэмы М.Танка „Люцыян Таполя”.

Люцік, Люцко, Люцэс, Люташ, Люціш...

22. ЛЯВОН — грэцкае *leon* „леў”.

— *Лявон Баройскі*, гісторык літаратуры, перакладчык ды публіцысты, выкладчык Віленскага універсітэту, XIX ст.;

— *Лявон Галынец*, навуковец, д-р мэдычных навук, XIX ст.

Лявончык, Леванок, Леванчук, Леванук, Леўчык, Леўча, Леваш, Ляваш, Левень...

... М ...

1. МАРЦІН — лацінскае *Martinus* вытворнае ад *Mars, Martis* „Марс — імя бога вайны ў рымлянаў”.

— *Марцін Пачобут-Адлянцікі*, астраном XVIII ст.;

— *Марцін Кухта*, уладар віленскае друкарні, XIX-XX стст.

Марцюк, Марчук, Мартуль, Мартын, Марціш...

2. МАРЦЫЯН — лацінскае *martianus* „народжаны ў месяцы, прысьвечаным Марсу”.

— *Марцыян Агінскі-Троцкі*, 1697 г.;

— *Марцыян Ропат*, персанаж п’есы У.Караткевіча „Званы Віцебска”.

Маруць, Марук, Янка.
гл. **МАРЦІН**.

3. МАР’ЯН — мужчынская форма ад імя Марыя.

— *Мар’ян Фальскі*, актор трупы У.Галубка, XX ст.;

— *Мар’ян Пецюкевіч*, палітычны дзяяч міжваеннага часу, XX ст.

Марась, Маруць, Марук, Мар’яш...

4. МАЦЕЙ — старажытна-гэбрайскае *mattityahu* „дар Ягвэ”.

— *Мацей Сарбеўскі*, паэта, філэзаф, выкладчык Віленскае акадэміі, XVII ст.;

— *Мацей Бурачок*, псэўдонім Ф.Багушэвіча.

Мацейка, Мацешык, Мацко, Мацук, Мацяюк, Матуш, Мацюш...

5. МАШЭКА — гэройнацыянальнага эпасу.

Маська, Машук, Машань...

6. **МЕЛЬВІД** (БА'85)

Мелька, Мелясь, Мялюк, Мельча, Меляш...

7. **МІКІТА** — грэцкае *Ni-ketas* „пераможца”.

— *Мікіта Забеліч*, 1528 г.;

— *Мікіта Зносак*, галоўны персанаж п'есы Я.Купалы „Тутэйшыя”.

Мікітка, Мікешка, Мікусь, Мікаш, Мікей...

8. **МІКОЛА** — грэцкае *Nikolas: nikaos* „перамагаць” + *laos* „народ”.

— *Мікола Гусойскі*, вядомы паэта XVI ст.;

— *Мікола Радзівіл*, генэрал у паўстаньні 1794 г.;

— *Мікола Нікіфароўскі*, этнограф XIX ст.

Міколка, Мікусь, Мікуць, Міклаш, Мікула...

9. **МІХАЛ** — старажытна-гэбрайскае *mi-ka-el* „хто як Бог”.

— *Міхал Клеафас Агінскі*, вядомы кампазытар ды палітычны дзяяч XIX ст.;

— *Міхал Забэйда-Суміцкі*, знакаміты тэнэр XX ст.

Міхалка, Міхась, Міхалец, Міхнюк, Міхалюк, Міхалон, Міхна, Міхайла...

10. **МІНДОЎТ** — балцкае *min* „розум” + *daug* „багата”.

— першы князь ВКЛ (1200-63 гг.)

Мідок, Мінась, Мідук, Мінук, Мідзэй, Мідаш...

11. **МІНТАЎТ** — балцкае *min* „розум” + *taut* „народ”.
— удзельны літоўскі князь, XIV ст.

Мінка, Мінась, Мінук, Мінташ, Мінаш...

12. ***МІРАЊІМ** — грэцкае *Myron* „пахкае масла — міра”.

— вёска ў Івацэвіцкім р-не Берасьцейшчыны.

Мірка, Мірась, Мірусь, Мірук, Мірак, Мірань, Міраш...

13. **МОНВІД** — балцкае *tant* „розум” + *vud* „бачыць”.

— сын вялікага князя Гэдыміна.

Монік, Відка, Відук, Монар, Монаш...

14. **МЯДАР(Т)** (СС'65) — ад слова „мёд”.

гл. **МЯДЗЕЛ**.

15. ***МЯДЗЕЛ** (БА'69) — мястэчка на Меншчыне.

Мядзік, Мядзень, Мядар...

16. ***МЯДЗЬВІН** — в.Мядзьвінавічы Дзятлаўскага р-ну Горадзеншчыны.

гл. **МЯДЗЕЛ і ДЗЬВІН**.

17. **МЯЛЕТ** — грэцкае *metios* „той, хто клапаціцца”.

— *Мялет Кеша*, 1746 г.;
— *Мялеці Сматрыцкі*,
святар, палемісты XVII ст.
Лецік, *Мелька*, *Мялешка*,
Мельча, *Мялеш...*

18. **МЯНЕСК** — легендарны асілак ды чараўнік, млынар.

Менась, *Менка*, *Мянуц*,
Менча, *Менаш...*

... Н ...

1. **НАДЗЕЙ** (БА'69) — адпаведнае жаночаму Надзея.

Надзік, *Надзька*, *На-*
(й)дзюк, *Надзень*, *Надаш...*

2. **НАЙБАРТ** (БА'69)
гл. **БАРТАШ**.

3. ***НАРБУТ** — балцкае *por* „хацець, жадаць”.

— в.Нарбуты Ашмянскага р-ну Горадзеншчыны.

Нарцік, *Нарась...*

гл. **БУТАЎТ**.

4. **НАРЫМУНТ** — балцкае *por* „хацець, жадаць” + *tant* „розум”.

— сын Гэдыміна, князь полацкі й пінскі (1277-2.2.1348).

Норусь, *Нарык*, *(На)Рымук*, *Рымча*, *Нараш*, *Рымаш...*

5. **НЕРУШ** — у значэньні „некранутае, цэлае”.

— імя ашмянскага шляхціча, 1567 г.

Нерусь, *Рушык*, *Рушыч*,
Руш, *Рушань...*

6. **НЁМАН** (БА'69) — легендарны князь.

Нёмік, *Нёмась*, *Нёмаш...*

7. **НЯБРОЙ** — ад словаў „броіць, сваволіць, гарэзаваць”.

— імя магілёўскага месціча, 1746 г.

Бройка, *Нябрык*, *Небрусь*,
Брой...

8. **НЯМІРА** — упаўнаважаны кн. Вітаўта, XV ст.

Мірка, *Мірак*, *Мірчук*,
Мір, *Немір...*

9. **НЯСТАН** — ваявода князя Хведара Карыбутавіча.

Несік, *Несь*, *Станюк*,
Станюта, *Стах*, *Станей...*

10. ***НЯСЬВІЖ** — места на Меншчыне, згадваецца ў летапісах 1223 годам.

Неська, *Несік*, *Віжук*, *Віжар*,
Віжань, *Нясвей...*

11. **НЯФЁД** — грэцкае *neophytos* „пасвечаны нанова, нэафіт”.

— *Няфёд Дроніч*, 1597 г.;

— *Няфёд Карчун*, 1688 г.

Нейка, *Невік*, *Нявуц*, *Нейка*, *Неваш...*

12. **НЯЧАЙ** — ад слова „чаці — чакаць, спадзявацца”.

— Нячай *Ціцэвіч*, 1567 г.
Нецька, *Нецк*, *Нячук*, *Не-*
чась, *Неча...*

... П ...

1. **ПАЎЛЮК** — лацінскае
paulus „малы”.

— *Паўлюк Багрым*, ка-
валь і паэта XIX ст.;

— *Паўлюк Трус*, паэта
XX ст.

Паўлюсюк, *Паўлючык* (-
чок), *Паўлюсь*, *Паўлючук*,
Пашук, *Паўло*, *Пашута...*

2. **ПЁТРА** — грэцкае
Petros „камень”.

— *Пётра Скарга*, рэлі-
гійны дзяяч, рэктар Вілен-
скага універсітэту, XVI ст.;

— *Пётра Сергіевіч*, ма-
стак XX ст.

Петрык, *Пятрок*, *Петра-*
чок, *Пятрусь*, *Пятрук*, *Пят-*
ро, *Пятраш...*

3. **ПІЛАТ** (СС'65) — ла-
цінскае *pilatus* „узброены
дзідамі”.

Пілатка, *Пілацік*, *Латусь*,
Латук, *Лацень*, *Латаш...*

4. **ПІЛІП** — грэцкае *Phi-*
lippos „той, хто любіць коней”.

— *Піліп Лядовіч*, 1567 г.;

— *Піліп Казімір Абуховіч*,
дзяржаўны ды ваенны дзяяч
Вялікага княства Літоўскага,
XVII ст.

Піліпка, *Піліпок*, *Піліпчык*,
Ліпень, *Ліпась*, *Піліпчук*,
Ліпаш...

5. **ПРАДСЛАЎ** — ад сло-
ваў „вельмі + слава”.

— *Прадслаў Гарбоўскі*,
1624 г.

Працка, *Працік*, *Працлась*,
Працук, *Працань*, *Працаш...*

6. **ПРОЗАР** — мастак,
адзін з твораў Бялыніцкіх
фрэсак, 1761 г.

Зорчык, *Зарок*, *Зарук...*; гл.
Зарыян.

7. **ПТАХ** — імя берась-
цейскага шляхціча, 1676 г.

Тась, *Пташук*, *Пташ...*

8. **ПЯРУН** — у старажыт-
нае міталёгіі бог грому ды
маланкі.

Перка, *Пярусь*, *Пярок*, *Пя-*
рунок, *Пярук*, *Пераш...*

... Р ...

1. **РАГВАЛОД** — стара-
жытна-германскае *ragin* „ро-
зум” + *waldan* „уладарыць”.

— вялікі полацкі князь,
бацька Рагнеды, X ст.

Уладзя, *Волька*, *Валюк*,
Рагвал, *Ладаш...*

2. **РАДАСЛАЎ** — ад сло-
ваў „радавацца, радзіць +
слава”.

— імя сына Браніслава
Тарашкевіча.

Радка, Радук, Славук, Рада, Радунь, Радань, Радаш...

3. **РАДЗІВІЛ** — балцкае *rad* „знайсці” + *vil* „прагнуць”.

— *Радзівіл Восьцікавіч*, за-снавальнік роду Радзівілаў.
гл. **РАДЗІМ**.

4. **РАДЗІМ** — ад словаў „рада, радасць + мір”.

— правадыр ды прарадзімец племя радзімічаў;

— *Радзім Гарэцкі*, навуковец і грамадзкі дзяяч ХХ ст.

Радзік, Радзька, Радзюк, Радчук, Радзец, Радзіш, Радзень...

5. **РАМІЯН** — *Чарняўскі*, 1668 г.

Ясік, Ромік, Ромка, Рамук, Ромуль, Ромень, Рамаш...

6. **РАМУАЛЬД** — старажытна-германскае *hrom* „слава” + *waldan* „гаспадарыць, уладарыць”.

— *Рамуальд Падбярэзкі*, пісьменьнік і выдавец, ХІХ ст.;

— *Рамуальд Зянькевіч*, фальклярысты, этнограф ды пэдагог ХІХ ст.;

— *Рамуальд Трайгут*, удзельнік паўстання 1863 г.

гл. **РАМІЯН**.

7. **РАСЬЦІСЛАЎ** — ад словаў „расьці + слава”.

— князь менскі й полацкі,

сын Глеба Усяслававіча, ХІІ ст.
Росьцік, Славук, Растук, Расташ, Ростань...

8. **РАТУШ** (СС'65) — ад слова „ратуша” — магістрат, сельская ўправа.

Рацік, Ратка, Ратук, Рацень, Ратуль, Раташ...

9. ****РОКАШ** — старабеларускае „рокаш — паўстаньне”.

Рочка, Рокась, Рокусь, Рокань, Рок...

10. **РОСЛАЎ** (БА'85) — ад словаў „расьці + слава”.

гл. **РАСЬЦІСЛАЎ**.

11. ***РЫМАВІД** — балцкае *rim* „спакой” + *vud* „бачыць”.

— в.Рымавіды Валожынскага р-ну Меншчыны.

гл. **РЫМАНТ, ВІДЗІБОР**.

12. **РЫМАНТ** — балцкае *rim* „спакой” + *tant* „муціць”.

— сын князя Тройдзенья.

Рымка, Рымук, Рымар, Рымча, Рымаш...

13. **РЫМША** — герой нацыянальнага эпасу.

гл. **РЫМАНТ**.

14. **РЫНГАЛЬД** — старажытна-германскае *ragin* „розум, рашэньне” + *waldan* „уладарыць, гаспадарыць”.

— князь наваградзкі, сын Альгімонта.

Рынка, Рынок, Рына(у)ш...

15. **РЫГОР** — грэцкае *Gregorios* „той, хто ня сьпіць”.

— *Рыгор Цамблак*, мітрапаліт Вялікага княства Літоўскага, XV ст..

— *Рыгор Шырма*, харавы дырыжор, фальклярысты, музычны й грамадзкі дзяяч, XX ст.

Рыгорка...

16. ***РЫСЛАЎ** — в.Рыслаўе Веткаўскага р-ну Гомельшчыны.

Рысік, Рыська, Славук, Рысюк, Рысень, Рысаш...

... С ...

1. **САБІН** (СС'65) — лацінскае *Sabinus* „сабінянін; рымскае радавое імя”.

Собка, Собік, Сабук, Собчык, Собань, Собаш...

2. **СВЯТАВІТ** — бог неба й сьвятла ў балцкіх славянаў.

гл. **ВІЦЕНЬ, ВІТАЎТ**

3. ***СЕБЕЖ** — места ў Пскоўскай вобл. Расеі.

Бежык, Бяжук, Бежань, Сабей...

4. **СЕВЯРЫН** — лацінскае *Severinus* < *severus* „строгі, сур'ёзны”.

— *Севярын Налівайка*,

атаман казацкага атраду, XVI ст.;

— *Севярын Салтанойскі*, 1660 г.

Сеўка, Сяўрук, Севярчук...

5. ***СЕМЕЖ** — в.Семежава Капыльскага р-ну Меншчыны.

Семік, Сямук, Сямаш, Сямашка...

6. **СКІРГАЙЛА** — балцкае *skir* „дзяліць” + *gail* „любіць”.

— князь, сын Альгэрда, XIV ст.

Скірцік, Скіржук, Скіржань...

гл. **ГАЙ**.

7. **СКІРМА(У)НТ** — балцкае *skir* „дзяліць” + *mant* „розум”.

— першы з роду наваградзкіх князёў.

Скірнік, Скірмук, Скірмань...

8. **СОЖ** — легендарны княжыч.

Сожык, Сажук, Сожань...

9. **СОЛТАН** — татарскае „султан”.

— легендарны герой, млынар;

— *Солтан Александровіч*, ваявода наваградзкі, XV ст.

Танок, Салтук, Солташ...

10. **СОТВАР** — бог сонца ў летапіснай Літве.

Соцік, Сотась, Сатвук, Сотань, Сотваиш...

11. **СТАВОР** (БА'69)

— *Ставік, Ставук, Стаў, Ставаиш...*

12. **СТАНІСЛАЎ** — ад словаў „станавіцца + слава”.

— *Станіслаў Глябовіч, 1388 г.;*

— *Станіслаў Богуш-Сестраніцэвіч, сьвятар ды гісторык, XVIII ст.;*

— *Станіслаў Манюшка, кампазытар XIX ст.*

Станчык, Стаська, Стасюк, Станьчук, Стась, Стах, Станіш...

13. **СТАХОР** — грэцкае *eustathes* „добра складзены, моцны”.

— *Стахор Мітковіч, кіраўнік магілёўскага паўстаньня 1606-08 гг.*

Стась, Сташка, Сташук, Сташэня...

14. **СТУГАР** (БА'69)

— *Стужка, Стужук, Стуган, Стужань, Стугаиш...*

15. ***СУВІД** — в.Сувіды Брагінскага р-ну Гомельшчыны.

Сувідка, Сувась, Сувен, Суваш...

16. **СУВОР** — сотнік віцебскі, XVIII ст.

Суворка, Ворык, Ворыч, Вораш, Сувей...

17. ***СУДЗІБОР** — вёска ў Петрыкаўскім р-не Гомельшчыны.

Гл. **СУДЗІСЛАЎ**.

18. **СУДЗІСЛАЎ** (ПСРЛ35)

— ад словаў „судзіць + слава”.
Судзік, Славук, Судзіс, Судаиш...

19. **СУРВІЛА** — пэрсанаж беларускага фальклёру.
Вільчык, Вільчук, Вільча, Сураж...

20. **СУРЫЯН** — *Сурыян Максімовіч, баярын ваўкавыскі, 1528 г.*

Ясік, Сурчык, Сурык, Сурчук, Сурань...

21. **СЫМОН** — грэцкае *Simonas* са старажытна-гэбрайскае *sim'on* „(Бог) які чуе”.

— *Сымон Будны, друкар ды асьветнік XVI ст.;*

— *Сымон Рак-Міхайлоўскі, дзяяч нацыянальна-вызваленчага руху Заходняе Беларусі, пэдагог, XX ст.*

Сымонка, Сыманюк, Сямаш...

... **Т** ...

1. **ТАДЭВУШ** — старажытна-гэбрайскае *tadde* „ухвала”.

— *Тадэвуш Касьцюшка, нацыянальны герой Белару-*

сі, ЗША ды Польшчы, кіраўнік нацыянальна-вызвольнага паўстання 1794 года;

— *Тадэвуш Лада-Заблоцкі*, паэта XIX ст.;

— *Тадэвуш Мастовіч-Далэнга*, пісьменьнік, XX ст.

Тодзя, Тодась, Тадук, Тадэй, Дзэй...

2. **ТАМАШ** — арамейскае *te'ota* „блізнец”.

— *Тамаш Зан*, культурны дзяяч, сябра т-ва філяматаў у Віленскім універсітэце, XIX ст.;

— *Тамаш Вайжэцкі*, грамадзка-палітычны і вайсковы дзяяч ВКЛ, харужы браслаўскі, актыўны ўдзельнік паўстання 1794 г.;

— *Тамаш Грыневіч*, кіраўнік атрада ў паўстанні 1863 г.

Томка, Тамась, Томась, Томчык, Тамчук, Тамук, Тамашук, Тумаш...

3. **ТАЎЦВІЛ** — балцкае *taut* „народ” + *vil* „прагнуць”.

— князь літоўскі й полацкі, пляменьнік Міндоўга, пам. у 1263 г.

Тайцік, Тайцюк, Тайчук, Таваш, Тайцей...

4. **ТОДАР** — грэцкае *Theodoros*: *theos* „бог” + *doron* „дар”.

— *Тодар Касцюкевіч*, 1528 г.;

— *Тодар Кляшторны*, паэта, XX ст.

Тодка, Тадась, Тодзька, Тадарук, Тадарэц, Тодаш...

5. **ТРОЙДЗЕНЬ** — вялікі князь ВКЛ, XIII ст.

Дзянёк, Дзёнька, Траян, Траюк, Трой, Трояш...

6. **ТРОМАНЬ** (БА'69).

Тромка, Тромась, Трамук, Тромень, Тромаш...

7. **ТУГАН** — усходне-турэцкае „сокал”.

— легендарны ўладар Сьвiцязі.

Тужка, Туганка, Тугук, Тугань...

8. **ТУР (ТУРЫМ, ТУР(А)-ВІД)** — скандынаўскае *Thor* „імя бога-грамаўніка”.

— *Тур*, брат Рагвалода, першы ўладар Тураўскага княства, X ст.

Турась, Турцік, Турок, Турук, Тураш...

... У ...

1. **УЛАДЗІСЛАЎ** — ад словаў „улада + слава”.

— *Уладзіслаў Сыракомля*, паэта XIX ст.;

— *Уладзіслаў Дмахойскі*, мастак, XIX ст.;

— *Уладзіслаў Галубок*, актор, драматург ды кіраўнік

першага беларускага тэатра,
XX ст.

*Уладзя, Ладусь, Славук,
Ладась, Ладук, Ладаш...*

2. **УЛАСЛАЎ** (БА'85) —
ад словаў „улада + слава”.

*Улашчык, Уласька, Уласік,
Ласук, Уласень, Улас...*

3. ***УСЕЛЮБ** — волат,
казачны герой;

— вёска Наваградзкага р-
ну Горадзеншчыны.

*Любка, Любась, Любань,
Любаш...*

4. ***УСЬВЯТ** — крывіцкі
сьвятар;

— в.Усьвяць Астравецкага
р-ну Горадзеншчыны.

*Святка, Святук, Свя-
цень, Святаш...*

5. **УСЯСЛАЎ** — ад сло-
ваў „усе, усё + слава”.

— Усяслаў Чарадзей, вя-
лікі полацкі князь, памёр
14.4.1101 г.

Весік, Славук, Вус...

... Ф ...

1. **ФАБІЯН** — лацінскае
Fabianus „Фабіеў; які мае
дачыненне да Фабія”.

— *Фабіян Маціясавіч*,
1567 г.;

— *Фабіян Шантыр*, па-
літычны ды культурны дзя-
яч, XX ст.

*Яська, Фабусь, Фабук, Фа-
буш...*

2. **ФАЎСТЫН** — лацін-
скае *faustus* „шчасьлівы,
спрыяльны”.

— *Файстын Вечаркойскі*,
1664 г.;

— *Файстын Цяцёрскі*, ме-
муарысты, грамадзкі дзяяч,
удзельнік паўстання 1794 г.,
д-р філязофіі ды тэалогіі.

*Фасцік, Фа(ў)стук, Фас-
та(у)сь, Файст...*

3. **ФІЛОН** — грэцкае
philon „прадмет любові”.

— *Філон Альшэўскі*, 1589 г.;

— *Філон Кміта-Чарнабыль-
скі*, аршанскі стараста, аўтар
вядомых „Лістоў...” з маскоўс-
кага пажэжжа, XVII ст.

*Філонік, Філонка, Філік,
Хвіля, Філюк, Філёнчык, Фи-
ланец, Філюта, Хвілей...*

4. **ФЛЯГОНТ** — грэцкае
phlego „гарэць, палаць, ась-
вятляць”.

— *Флягонт Валынец*,
удзельнік нацыянальна-выз-
вольнага руху Заходняе Бе-
ларусі, пасол у польскім Сой-
ме, XX ст.

гл. **ФЛЯРЫЯН**.

5. **ФЛЯРЫЯН** — лацін-
скае *florianus* „што квітнее”.

— *Флярыян Шымковіч*,
1567 г.;

— *Флярмян Ждановіч*, адзін з пачынальнікаў нацыянальнага тэатра, XX ст.

Яська, Флёрка, Флерусь, Флера, Флерча, Флераш...

6. **ФРАНЬЦІШАК** — лацінскае *Franciscus* „што мае дачыненне да франкаў — германскага племя”.

— *Франьцішак Скарына*, усходнеславянскі першадрукар, XVI ст.;

— *Франьцішак Смуглевіч*, мастак, XVIII ст.;

— *Франьцішак Багушэвіч*, паэта і паўстанец 1863 г.

Ранак, Ранусь, Ранась, Пранук, Франчук, Франук, Праньціш...

7. **ФУРС** — грэцкае *Thyrsos* „тырс, вакхічнае жазло, што насілі ў часе сьвятаў”.

— *Фурс Ніфядовіч*, 1578 г., месыціч магілёўскі.

Фурсік, Фурань, Фурсень, Фурсаш...

... X ...

1. **ХАЦЕН** — Улазовіч ды Хадковіч, гарадзенскія баяры, XVI ст.

Хоцька, Хачук, Хоцень, Хочань...

2. ***ХАЦІСЛАЎ** — ад словаў „хацець + слава”.

— вёска ў Маларыцкім р-не Берасцейшчыны.

гл. **ХАЦЕН**.

3. **ХВАЛІМІР** — ад словаў „хваліць + мір”.

— *Хвалімір Дарашкевіч*, 1541 г.

Хвалька, Хвалік, Хвалюк, Хвалаш, Хвалень...

4. **ХРЫЗАСТОМ** — грэцкае *Chrysostomos* „залатавусны”.

— *Хрызастом Неміровіч-Шчыт*, полацкі судзьдзя, 1684

гл. **ХРЫШЧАН**.

5. **ХРЫШЧАН** — „хрышчаны чалавек”.

— ваявода рэчыцкі, XV ст.;

— *Хрышчан Сарнаўскі*, 1567 г., шляхціч Гарадзенскага павету.

Хрысьцік, Хрыстась, Хрыстук, Хрыстын...

... Ц ...

1. **ЦІМАН** (СС'65) — грэцкае *Timon* < *timaos* „шанаваць”.

гл. **ЦІМОХ**.

2. **ЦІМОХ** — грэцкае *timaos* „шанаваць” + *theos* „бог”.

— *Цімох Ждановіч*, 1567 г.;

— *Цімох*, пэрсанаж „Пінскае шляхты” В.Дуніна-Марцінкевіча.

Цімошык, Цімка, Цімашук, Цімон, Цімаш...

3. **ЦІХАМІР** (СС'65) — ад словаў „ціхі + мір”.

Цішка, Цімась, Цімух, Цішук, Цішань, Ціхан...

4. **ЦЫКМУН** — старажытна-германскае *sigu* „перамога” + *tand* „абарона”; — персанаж рамана У.Караткевіча „Каласы пад сярпом тваім”.

Куня, Кунась, Кунча, Кунаш...

5. **ЦЫПРЫЯН** — грэцкае *Kurprianos* < *kurpios* „хто мае дачыненне да Кіпру”.

— *Цыпрыян Жахойскі*, 1671 г.;

— *Цыпрыян Камуняка*, пісьменьнік і палемісты XVII ст., аўтар „Ліста да Абуховіча...”.

Яска, Цыпрук, Цыпрыяш, Цыпрэй...

... Ч ...

1. **ЧАКАН** (БА'69) — ад словаў „той, каго чакаюць”.

Часік, Почак, Нечань...

2. **ЧАРУСЬ** (СС'65)

Чарок, Чарань, Чараш...

3. **ЧАСЛАЎ** — ад словаў „чэсыць + слава”;

Часлаў Пяткевіч, этнограф ды фальклярысты XIX-XX стст.;

— *Часлаў Родзевіч*, тэат-

ральны ды грамадзкі дзяяч XX ст.

Чэсік, Часюк, Славук, Чэсь, Часень, Чашань...

... Ш ...

1. **ШАНІБОР** (БА'69) — ад словаў „шанаваць + бор”.

Барок, Шанік, Шанук, Шанась, Шанча...

2. **ШАНТАР** (БА'69)

Шанік, Шанцук, Шанчук, Шантань...

3. **ШЫХ** (БА'69) — старабеларускае „парадак, узор, шчасьце, шанцунак”.

Шыхка, Шыхік, Шыхуць, Шыхук, Шыхун, Шыхань...

4. **ШЭМЕТ** — ваяр Васіліскае харутвы, 1567 г.

Шамецік, Шамецька, Шэмусь, Шамась, Шамук, Шэмень, Шэмча...

5. **ШЧАДНЫ** (БА'69) — ад словаў „берагчы, ашчаджаць”.

Шчадзік, Шчадка, Шчадусь, Шчадук, Шчадань, Шчадзень...

6. **ШЧАСНЫ** — „той, каму шчасьціць”; імя пашыранае на Беларусі у сярэднявеччы.

— *Шчасны Вяжэвіч*, 1528 г.;

— *Шчасны Багуматчыч*, баярын васіліскі, XVI ст.

Шчаська, Шчась, Шчасень, Часей...

7. **ШЧЫБАТ** — Петрашэвіч-Воўк, ваяр Астрынскае харугвы, XVI ст.

Шчыцька, Шчыбуц, Шчыбеня, Шчыбей...

8. ***ШЧЫТАМІР** — ад словаў „шчыт + мір”.

— імя палкоўніка, што пахаваны на тэрыторыі Марыянскага кляштару ў Друі, XVIII ст.;

— в.Шчытамірычы Менскага р-ну.

Мірка, Мірок, Шчыт, Шчыцень...;

гл. **ШЧЫБАТ**.

... Ю ...

1. **ЮРЫ** — грэцкае *Georgos* „земляроб”.

— сьвяты Юры — апякун Беларусі.

Юрка, Юрчык, Юрда, Юрчук, Юрэц, Юрча, Юрда...

2. **ЮЛЬЯН** — грэцкае *Ioulianos* < *ioulos* „кучаравы”.

— Юльян Гарайн, жывапісец XIX ст.;

— Юльян Урсын Нямцэвіч, пісьменьнік ды публіцыст, удзельнік нацыянальна-вызвольнае барацьбы 1794 і 1830-31 гг.;

— Юльян Бакшанскі, кіраўнік аддзелу ў паўстаньні 1863 г.

Юлька, Юлісь, Юлік, Юльях...

3. **ЮСТЫН** — лацінскае *Iustinus* < *Iustus* „справядлівы”.

— Юстын Ластоўскі, бацька Вацлава Ластоўскага, XIX ст.;

— адзін з пэрсанажаў рамана У.Караткевіча „Хрыстос прыязьміўся ў Гародні”.

Юсьцік, Юстась, Юстук, Юста...

... Я ...

1. **ЯВАД** (СС'65) — старажытна-гэбрайскае *yefet* „павелічэньне, пашырэньне”.

Вадок, Вадзька, Вадась, Вадук, Вада...

2. **ЯГІНТ** (БА'85) — балцкае *jo* + *gint* „бараніць”.

гл. **ГІНТАЎТ**.

3. **ЯЗЭП** — старажытна-гэбрайскае *yozef* „ён (Бог) памножыць, ён (Бог) дадасьць”.

— Язэп Кудзямовіч, 1528 г.;

— Язэп Лёсік, філёляг, публіцыст, грамадзкі дзяяч, адзін з лідараў нацыянальнага Адраджэньня, XX ст.;

— Язэп Драздовіч, мастак XX ст.

Язэпка, Юзік, Юзук...

4. **ЯКАНТ** (СС'65) — лацінскае *Hyacinthus* „па назове кветкі гіацынт альбо каштоўнага камяня яхант”.

Яканюк, Канташ, Кантук...;

гл. **ЯКУБ**.

5. **ЯКІМ** — старажытнагэбрайскае *yeho-yaqim* „Бог паставіў, Бог зацвердзіў”.

— *Якім Трыгубовіч*, 1528 г.;

— *Якім Бядрыцкі*, 1764 г.

Якімка, Якімчык, Якімук, Якімчук, Якімец, Яўхім...

6. **ЯКУБ** — старажытнагэбрайскае *ya'aqob* параўнальнае *'aqeb* „пятка”.

— *Якуб Бомблiч*, 1528 г.;

— *Якуб Суша*, грамадзкі і рэлігійны дзяяч, д-р тэалёгіі, XVII ст.

Якубік, Якубец, Якубка, Якуш, Якута...

7. **ЯЛАТ** (СС'65) — старажытнагэбрайскае *yo'el* „Ягова бог”.

Лацік, Латук, Лацень, Латуш...

8. **ЯМАНТ** — сын князя Мінгайлы, намесьнік Вітаўта ў Смаленску, XIV-XV стст.

Мяцік, Ямась, Ямук, Ямаш...

9. **ЯН** — старажытнагэбрайскае *yohanan* „Бог мілуе”.

— *Ян Гаштальд*, ваявода віленскі, XV ст.;

— *Ян Дамель*, мастак XIX ст.;

— *Ян Булгак*, этнограф, фальклярысты, майстра мастацкае краязнаучае фатаграфіі пач. XX ст.

Ясік, Яська, Ясь, Янка, Ясюк, Янук, Янчук, Янус, Януш...

10. **ЯНУАРЫ** — лацінскае *Ianuaris* „Янусаў; Янус — старажытна-рымскі бог пачатку ды часу, мае 2 твары”.

— *Януары Сухадольскі*, жывапісец, удзельнік паўстаньня.

гл. **ЯН**.

11. ****ЯРАВІТ**

гл. **ЯРАШ, ВІТАЎТ**.

12. **ЯРАШ** — ад словаў „яры, яркі”.

— *Яраш Яўлановіч*, 1597 г.;

— *Яраш Васковіч*, 1728 г.

Ярка, Ярчык, Ярусь, Ярась, Ярук, Ярэ(а)ц, Ярош, Ярута...

13. **ЯСКАЛЬД** — скандынаўскае *Hoskoldz* „імя аднога з папалечнікаў князя Рурыка”.

— з імёнаў шляхты Ваўкавыскага павету, XVI ст.

гл. **ЯН**.

14. ***ЯСТРАБЕЛЬ** — вёска ў Бярозаўскім р-не Бярэсцейшчыны.

*Ястрык, Ятрук, Я(с)т-
русь, Я(с)трась, Ятрэц,
Я(с)трань, Я(с)траш...*

15. ***ЯСЬВІЛ** — в.Ясьвілы
Воранаўскага р-ну Горадзен-
шчыны.

*Яська, Ясьвук, Ясьвень,
Ясаш...*

16. **ЯЦЬВЯГ** — імя адно-
га з балцкіх плямёнаў, што
жылі на тэрыторыі Беларусі.

*Яц(і)ык, Яцька, Яцук,
Яцьвень, Яцаш...*

17. **ЯЎГЕН** — грэцкае
eigenes „высакародны”.

— Яўген Хлябцэвіч, аўтар
„Нашае Нівы”;

— Яўген Барычэўскі, літа-
ратуразнаўца, прафэсар, XX ст.
гл. **АЎГЕН**.

18. **ЯЎЛАН** — грэцкае
Eulatrios: eu „добра” + *lat-
ro* „святціць, зьязяць”.

— Яўлан Камантовец,
1541 г.;

— Яўлан Заховіч, 1591 г.
*Ланька, Ланік, Яўлась,
Ланук, Яўлаш...*

19. **ЯЎНУТ** — балцкае
jaun „малады”.

— сын вялікага князя Гэ-
дыміна, брат Альгерда, XIV ст.

*Явік, Явук, Явусь, Явень,
Яваш...*

ЖАНОЧЫЯ ІМЁНЫ

... А ...

1. **АГАТА** — грэцкае *agathos* „добрая”

— *Агата Сай*, нянька Я.Купалы.

2. **АГНА** — грэцкае *hagne* „чыстая, беззаганная”.

— *Агна Вецер*, гераіня драмы У.Караткевіча „Маці ўрагану”.

3. **АДЭЛЯ** — старажытна-германскае *adal* „высакародная”.

— *Адэля з Устроні*, паэтка XIX ст.

4. **АЛАЇЗА (АЛЯІЗА)** — старажытна-гэбрайскае *‘el-i-seba* „Бог мой — клятва”.

— *Аляіза Пашкевічанка*, пісьменьніца ды грамадзкі дзяяч пач. XX ст.

5. **АЛЕНА** — грэцкае *Helene* „сонечная” < *hele* „сонечнае святло”.

— *Алена Александровая*, 1567 г.

6. **АЛЬБІНА** (СС’65) — лацінскае *albus* „белая”.

7. **АЛЬЖБЭТА, АЛЬЖУТА** — старажытна-гэбрайскае *‘el-i-seba* „Бог мой — клятва”.

— *Альжбэта Грыбовая*, 1528 г.

8. **АЛЬДОНА** — дачка вялікага князя Гэдыміна, XIV ст.

9. ***АЛЬТАРЫЯ** — ад назвы хутара ў Іўеўскім р-не Гарадзеншчыны.

10. ***АЛЬШЭВА** — ад назвы вёскі ў Мядзельскім р-не Меншчыны.

11. **АМЕЛЯ** — старажытна-германскае *amal* „любоў да працы”.

— *Амеля Даравінская*, фальклярыстка XIX ст.

12. **АМІЛЬДА** (СС’65).

13. ***АМЯЛІНА** — ад назвы вёскі на Берасцейшчыне.

14. **АНЕЯ** — форма ад імя Ганна.

— гераіня рамана У.Караткевіча „Хрыстос прыязмліўся ў Гародні”.

15. **АНІТА, АНІСТА** (СС'65) — форма ад імя Ганна.

16. **АНЭЛЯ** — форма ад імя Ганна.

— стрыечная бабуля Я.Купалы;

— пэрсанаж рамана "Хрыстос прыязмліўся ў Гародні" У.Караткевіча.

17. **АНЭТА** (СС'65) — форма ад імя Ганна.

18. **АПАЛНАРЫЯ** (СС'65) — лацінскае *Apollinarius* „што мае дачыненне да Аполёну”.

19. **АРЫНА** — грэцкае *Eirene* „імя багіні мірнага жыцця”; *eirene* „мір, спакой”.

— *Арына Вербаловічава*, 1746 г.

20. ***АСЬВЕЯ** — мястэчка ў Верхнядзвінскім р-не Віцебшчыны.

21. **АЎГУТА** (СС'65) — лацінскае *Augusta* „блізкая, падобная да сьвятой”.

22. **АЎДОЛЯ** (СС'65) — грэцкае *Eudokia* < *eudokia* „добрая воля”.

... Б ...

1. **БАГДАНА** — „дадзеная Богам”.

— *Багдана Кучынская*, 1567 г.

2. **БАГУМІЛА** — „мілая Богу”.

— герайна драмы У.Караткевіча „Званы Віцебска”.

3. **БАГУСЛАВА** (СС'65) — „слаўная для Бога”.

4. ***БАГУТА** — вёска ў Шаркаўшчынскім р-не Віцебшчыны.

5. **БАЖЭНА** (СС'65) — ад слова „бажаць — палымяна жадаць”.

6. **БАЗЫЛЯНА** — грэцкае *Basilinna* „жонка валадара”; адпаведнае мужчынскаму Базыль.

7. **БАРБАРА** — грэцкае *Barbare* „чужаземная”.

— *Барбара Янушкова*, 1555 г.

8. **БЕРАГІНЯ** — у старажытнае міталёгіі жаночыя пэрсанажы, блізкія да русалак ды культуры Мокашы.

9. **БІРУТА** — жонка вялікага князя літоўскага Кейстута.

10. **БРАЅІСЛАВА** (СС'65) — ад словаў „бараніць + слава”.

11. **БУДЗІСЛАВА** — ад словаў „будзіць + слава”; ад-

паведнае мужчынскаму Будслаў.

12. ***БЯЛЯНА** — „белая”; ад назвы вёскі ў Горадзенскім р-не.

13. **БЯНІГНА** — лацінскае *venignus* „добрая, шчодрая”.

— імя маці Я.Купалы.

... В ...

1. ****ВАБНА** — у значэнні „вабіць — прыцягваць”.

2. **ВАЙДА** (БА'65) — балцкае *vaids* „вадзіцца”.

3. **ВАЙСЛАВА** (СС'65) — ад словаў „ваяваць + слава”.

4. ****ВАЛЬЖЫНА** — скандынаўскае *Helga* < *heila* „святая”.

5. **ВАСІЛІНА** — грэцкае *Basilinna* „жонка валадара”.

— *Васіліна Гасьцілова*, 1541 г.

6. **ВЕДА** (БА'69) — ад словаў „ведаць, валодаць”; баугарскае „русалка, лясная фея”.

7. ***ВЕЙНА** — стараславянскае „вея — галінка; веяці, дзьмуць”;

— вёска ў Магілёўскім р-не.

8. ****ВЕТА** — форма імя Лізавета.

9. **ВІЛІТА** (БА'69).

10. ***ВОЛМА** — вёска Смалявіцкага р-ну Меншчыны.

11. **ВОЛЯ** — *Казаковая*, 1541 г.

12. ***ВЯЛЕЯ** — ад слова „велья — вялікая”.

— рака Вяльля, прыток Нёману.

13. ***ВЯЛУТА** — ад слова „велет, велета — сілач, велікан”.

— вёска ў Лунінецкім р-не Берасцейшчыны.

14. **ВЯРГІНЯ** — лацінскае *virginus* „дзявочы, чысты”.

— ад назову кветкі.

15. ***ВЯСЕЯ** — вёска ў Слуцкім р-не Меншчыны.

16. **ВЯСЛАВА** (СС'65) — ад словаў „вяча, болей + слава”.

17. ****ВЯСЬНЯНА** — у значэнні „весьняная, весная”.

... Г ...

1. **ГАЙНА** (СС'65) — ад словау „гаіць; гай”.

— рака, прыток Бярэзіны.

2. ***ГАЛЬШАНА** — ад слова „альха”.

— вёска ў Ашмянскім р-не Горадзеншчыны, вядомая з XIII ст.

3. **ГАННА** — старажытна-гэбрайскае *hanna* ад караню *hanan* „міласыць”.

— *Ганна Шчытніцкая*, 1528 г.

4. ***ГОЖА** — ад словаў „гожая, прыгожая”.

— вёска ў Горадзенскім р-не.

5. ***ГРАВА** — вёска Талачынскага р-ну Віцебшчыны.

6. **ГРАДЗІСЛАВА** (СС'65) — ад словаў „градзе, прыйдзе + слава”.

7. **ГРАЖЫНА** — балцкае *graz* „прыгожая”.

— герайна паэмы А. Міцкевіча „Пан Тадэвуш”.

8. ***ГРАЙНА** — вёска Бераставіцкага р-ну Горадзеншчыны.

9. ***ГРОН(К)А** — ад слова „гронка, гронь — садавіна, зяленіва”.

— вёска Гронь у Быхаўскім р-не Магілёўшчыны.

10. **ГУНЭТА** (СС'65) — гальскае *geno wefa* „белая хваля”.

11. **ГЭЛЯ** — грэцкае *Helene* „сонечная”; *hele* „сонечнае сьвятло”.

— сястра Я. Купалы.

... Д ...

1. **ДАБРЫЯНА** — „добрая”.

— *Дабрыяна Семяная*, 1555 г.

2. **ДАЙН(А)ОВА** — дайны — народныя песні ў латышоў ды летувісаў;

— *дайнава* — назоў балцкага племя, што жыло на тэрыторыі Беларусі.

3. ***ДАКЛОНА** — в. Даклонь Клічаўскага р-ну Магілёўшчыны.

4. **ДАЛУТА** (БА'85).

5. **ДАМІНІКА** (СС'65) — лацінскае *dominica* „нядзея”.

6. **ДАМІЦЭЛЯ** — лацінскае *Domitius* „Даміцый, рымскае радавое імя”.

— герайна п'есы „Залёты” В. Дуніна-Марцінкевіча.

7. **ДАНАТА** — лацінскае *Donatus* „падораная, аддадзеная”.

— адпаведнае мужчынскаму Данат.

8. **ДАНУТА** (СС'65) — творная форма ад імя Даната.

— *Данута Бічэль*, паэтка, XX ст.

9. **ДАРОТА** — грэцкае *Dorothea: doron* „дарунак” + *theos* „Бог”.

— *Дарота Тацеявая*, 1528 г.

10. ****ДЗЕЙНА** — адпаведнае мужчынскаму Дзей.

11. ***ДЗІЎНА** — ад слова „дзіва”.

— вёска Дзіўнава Шклоўскага р-на Магілёўшчыны.

12. **ДОМНА** — лацінскае *Dominus* „гаспадар, валадар”.

— *Домна Ігнатойна*, 1577 г.;

— персанаж аповяду М.Гарэцкага „Антон”.

13. **ДРУЯ** — балцкае *drutas* „вялікі, шырокі”.

— жонка легендарнага князя Дзьвіна;

— рака, прыток Дзьвіны.

... Е ...

1. **ЕВА** — старажытнагэбрайскае *hawwa* „жыццё, жыццёвая”.

— *Ева Курчавінойна Бульжанка*, 1617 г.;

— сваячка Я.Купалы.

... Ж ...

1. ***ЖАЛІНА** — вёска ў Бярэзінскім р-не Меншчыны.

2. ***ЖУРАВІНА** — в.Журавінка Дзяржынскага р-ну Меншчыны.

3. **ЖЫВА** — у значэнні „жыць, жыццё”.

— у старадаўніх павер'ях багіня жыцця ды вясны.

4. **ЖЫВЕТА** (БА'65) — у значэнні „жыць, жыццё”.

... З ...

1. **ЗА(Х)ВЕЯ** — грэцкае *Sophia* „мудрасць, розум, навука”.

— *Завя Паўлова*, 1567 г.;

— *Завя Хадкевіч*, жонка Ф.Кміты-Чарнабыльскага, XVII ст.

2. ***ЗАГУТА** — вёска ў Яноўскім р-не Берасцейшчыны.

3. ****ЗАРАН(К)А** — малінаўка, птушка сям'і драздоў.

4. **ЗАРЫЯНА** — ад словаў „зара, зараніца”.

— адпаведнае мужчынскаму Зарыян.

5. ***ЗАСЛАВА** — ад словаў „узяць + слава”.

— Заслаўе, мястэчка на Меншчыне, заснаванае ў 985 г. як Ізяслаўль.

6. **ЗОСЯ** — грэцкае *Sophia* „мудрасць, розум, навукa”.

— герайна драмы Я.Купалы „Раскіданае гнездо”.

7. **ЗЬВІНІСЛАВА** — ад словаў „звінець + слава”.

— жонка Валадара, вялікага князя Полацкага.

... К ...

1. **КАЗІМЕРА** — ад словаў „казаць, прадказваць + мір”.

— адпаведнае мужчыскаму Казімір.

2. **КАМІЛА** — лацінскае *camilla* „дзяўчына бездакорнага паходжаньня, з паважанай сям’і, якая слугавала ў часе складаньня ахвяры;

— *Каміла Марцінкевічанка*, піяністка, культурны дзяяч, дачка В.Дуніна-Марцінкевіча, XIX ст.

3. **КАРАЛІНА** (СС’65) — лацінскае *Carolus*;

— адпаведнае мужчыскаму Кароль.

4. **КАРУНА** (БА’69) — грэцкае *kore* „дзяўчына”.

5. **КАСЯ** — грэцкае *katharon* „чысьціня, прыстойнасьць”.

— пэрсанаж паэмы „Вечарніцы” В.Дуніна-Марцінкевіча.

6. ****КВЕТА** — „кветка”.

7. ***КУПАВА** — ад слова „купаць”.

— назва в.Купаваць Сенненскага р-ну Віцебшчыны, зьнішчанае ў часе апошняй вайны.

8. **КУПАЛІН(К)А** — ад словаў „купаць, кіпець”.

— адзін з пэрсанажаў Купальскага сьвята.

9. ****КУНЕГА** — у значэньні „пяшчота, зьямога”.

10. ***КУЦЕЙНА** — ад назову Аршанскага Куцеінскага Багаяўленскага манастыра. Тут у 1630 г. створаная друкарня, існавала школа гравюры.

... Л ...

1. ***ЛАГОДА** — ад словаў „добрая, ціхая, паслухмяная”.

— вёска Шчучынскага р-ну Горадзеншчыны.

2. **ЛАДА** — жаночая іпастась Роду, маці багоў.

3. ****ЛАДНА** — „ладная”.

4. ***ЛАКНЕЯ** — рака ў Магда́ла у Палестыне”.
басэйне Прыпяці.
— *Магда Сьцепановая*, 1540 г.;

5. **ЛЁЛЯ** — багіня вясны, дзясво́чае прыгажосьці ды каханьня ў старажытных беларусаў.
— пэрсанаж драмы У.Каткевіча „Маці урагану”.

2. **МАЛГАРЭТА** — лацінскае *margarita* „пэрлы, пэрліны”.

6. **ЛУЦЭЯ** — грэцкае *Glykeria* < *glykera* „салодкая”.
— другая жонка князя Альгерда;
— *Луцэя Багушэўна*, 1567 г.

3. **МАЛЬВА** (СС'65) — старажытна-германскае *mal* „справядлівасьць” + *win* „сябра”.

7. ****ЛЮБАМІЛА** — ад словаў „любая + мілая”.
4. **МАРА** — сырыйскае *mara* „гаспадыня, валадарка”.
— жонка легендарнага князя Бутрыма.

8. ****ЛЮБАМІРА** — ад словаў „любіць + мір”.

9. ***ЛЮБЖАНА** — у значэньні „любімая, жаданая”.
5. **МАРЦЭЛЯ** — лацінскае *Marcellus* „рымскае радавое імя”.

— вёска Ушацкага р-ну Віцебшчыны.
— *Марцэля Луцэвіч*, сваячка Я.Купалы.

10. **ЛЮДВІКА** — старажытна-германскае *hlod* „слава” + *wig* „бітва”.

— *Людвіка Войцікава* — сапраўднае імя Зоські Верас, рупліўцы нацыянальнага Адрэджэньня ХХ ст.

6. **МАР'(Ы)ЯНА** — старажытна-гэбрайскае *m-g-y-m*, магчыма, „любімая, жаданая”.

11. **ЛЮЦЫНА** — лацінскае *Lucius* < *lux* „сьвятло”.
— маці Язафата Кунцэвіча, уніяцкага біскупа, XVII ст.;

— *Марыяна Чарціха*, 1746 г.

... М ...

7. ***МІЛАВІДА** — „прыемная, мілая звыгляду”.
— в.Мілавіды Баранавіцкага р-ну Берасьцейшчыны.

1. **МАГДА** — грэцкае *Magdalene* „ад назвы вёскі

8. **МІЛАНЕГА** — ад словаў „мілая + пяшчотная”.

— ад мужчынскага імя Міланег, якое насіў у XII ст. гарадзенскі дойдзі.

9. **МІЛАСЛАВА** — ад словаў „міласыць + слава”.

— *Міласлава Заранковая*, 1567 г.

10. **МІЛЕТА** (СС'65) — у значэньні „мілая”.

11. **МІХАЛІНА** — старажытна-гэбрайскае *mi-ka'el* „хто як Бог”.

— *Міхаліна Фядосава*, 1746 г.;

— *Міхаліна Раўбіч*, гераіня раману „Каласы пад сярпом тваім” У.Караткевіча.

12. ****МРОЯ** — ад слова „мроіва — густы туман, імгла”.

13. **МЯДЗЕЯ** (БА'69) — „мядовая, падобная да мёду”.

14. ****МЯТА** — ад назову зёлак.

... Н ...

1. **НАДЗЕЯ** — Марцішова, 1541 г.;

— *Надзея Азарэвічава*, артыстка балету і драмы, XIX ст.

2. **НАСТА, НАСТАСЯ** — грэцкае Anastasios „адроджаемая, уваскрослая”.

— *Настася Азарава*, 1578 г.

3. ***НАЧА** — на Беларусі ёсьць некалькі рэкаў з гэткаю назваю.

4. ***НЯМІГА** — балцкае *netiga* „бяссоньне, варта, ахова”.

— рака, прыток Сьвіслачы, згадваецца ўпершыню ў „Слове пра паход Ігаравы”.

5. **НЯМІДА** — *Цішкоўна*, 1579 г.

... П ...

1. ****ПАВА** — творная форма ад Паўліны.

2. **ПАЛАНЕЯ** — грэцкая *Pelagia* < *pelagos* „марская”. — Паланея Дзянісова, 1567 г.

3. ***ПАЛАЧАНА** — ад назоваў:

— места Полацак;

— в.Палачаны Маладзечанскага р-ну Меншчыны.

4. **ПАЛУТА** — *Бадунова*, вядомая дзяячка пач.ХХ ст.

5. **ПАМІЛА** (БА'69) — грэцкае *pan* „усе, увесь” + *meli* „мёд”.

6. **ПАНЕДА** (БА'69) — грэцкае *panagiotes* „найсьвяцейшая”.

7. **ПАЎЛІНА** — лацінскае *paulus* „малая”.

— *Паўліна Мядзёлка*, акторка, сябра Я.Купалы.

8. ***ПАЎНА** — рака, левы прыток Дняпра.

9. **ПАЯТА** — легендарная княгіня.

10. **ПРАДСЛАВА** — ад словаў „перад + слава”.

— першае, сьвецкае імя *Эўфрасіньні Полацкае*.

11. **ПРАКСЭДА** — грэцкае *Eupraxia* < *eupraxia-eupragia* „працьвітаныне, добрыя дзеі”.

— полацкая князёўна.

... Р ...

1. **РАГНЕДА** — старажытна-германскае *radin* „рада” + *hind* „бітва”;

— дачка полацкага князя Рагвалода, жонка кіеўскага князя Уладзіміра, маці князёў Ізяслава ды Яраслава Мудрага.

2. **РАДАСЛАВА** — ад словаў „рада, радасьць + слава”;

— *Радаслава Аладава*, музыказнаўца, XX ст.

3. **РАІНА** — лацінскае *Regina* „каралеўская”.

— *Раіна Красойская*, 1641 г.;

— дачка Ф.Еўлашоўскага, грамадзкага дзеяча ды пісьменьніка, XVI ст.

4. ***РАМЖЫНА** — вёска Докшыцкага р-ну Віцебшчыны.

5. ***РАЌІНА** — вёска Віцебскага р-ну.

6. ****РАСА**.

7. ***РАСЛАВА** — ад словаў „расьці + слава”.

— места Рослаў на Смаленшчыне.

8. ***РАСНА** — вёска Камянецкага р-ну Берасьцейшчыны.

9. ***РУЖАНА** — ад слова „ружа”.

— мястэчка Ружаны Пружанскага р-ну Берасьцейшчыны.

10. **РУЌІТА** — ад слова „рунь”; гэтак імя дала свайго дачцэ паэтка Ларыса Раманава.

11. **РУТА** (БА'69) — старажытна-гэбрайскае *rut* < *re'ut* „сяброўка”.

... С ...

1. **САБІНА** (СС'65) — лацінскае *Sabina*.

2. **САЛАМЕЯ** — стара-
жытна-гэбрайскае *salomo* <
s-l-m „быць здаровым”.

— *Саламея Русецкая*, ме-
муарыстка XVIII ст.

3. ***СВОЛЬНА** — у зна-
чэнні „воля, вольная”.

— рака ў сістэме Заход-
няй Дзвіны, прыток Дрысы.

4. **СТАНІСЛАВА** — ад
словаў „станавіцца + слава”.

— жонка паэты Вінцэся
Каратынскага, XIX ст.

5. **СТАФАНІЯ** — грэцкае
Stephanos „вянок”.

— *Стафанія Станюта*,
славутая акторка XX ст.

6. ****СУНІЦА** — ад назо-
ву ягады.

7. ***СВЬЯДА** — вёска Ле-
пельскага р-ну Віцебшчыны.

8. **СВЬЯТАСЛАВА** — ад
словаў „святая + слава”.

— *Святаслава Пражмо-
ўская*, 1695 г.

9. ***СЬМІЛА** — балцкае
smilga „расьліна мятлік”.

— мястэчка Сьмілавічы
Чэрвеньскага р-ну на Мен-
шчыне.

... Т ...

1. **ТАДЗІЯНА** — жаночая
форма імя Тадэвуш.

— *Тадзіяна Кляшторная*,
дачка славутага паэты, XX ст.

2. **ТАДОРА** (СС'65) —
грэцкае *theos* „Бог” + *doron*
„дар”.

3. ***ТАЛЕЯ** — грэцкае
thalea „жыцьцярадаснасьць,
вясельле”.

— в.Талеі Ашмянскага р-
ну Гарадзеншчыны.

4. **ТАМІЛА** — ад слова
„таміць”.

— *Таміла Цішоўна*, 1567 г.,
Наваградзкі павет.

5. **ТАЦЬНА** — грэцкае
Tatiana < лацінскае *Tatius*
„імя легендарнага сабінскага
цара”.

— *Тацяна Якавовая*, 1540 г.;

— *Тацяна Івановая*, 1578 г.

6. **ТЭАФІЛЯ** — грэцкае
Theophiles „мілы багом,
шчасьлівы”.

— *Тэафіля Глінская*, па-
этка XVIII ст.;

— *Тэафіля Юзафовіч-Ба-
роўская*, скрыпачка-віртуоз
XIX ст.

7. **ТЭКЛЯ** — грэцкае
Thekla: theos „Бог” + *kleos*
„слава”.

— *Тэкля Урублеўская*, пе-
ракладчыца, драматург, па-
этка XIX ст.

... у ...

1. **УЛАДЗІСЛАВА** — ад словаў „улада + слава”.

— *Уладзіслава Луцэвіч*, жонка Я.Купалы.

2. ***УЛІНА** — вёска Шаркаўшчынскага р-ну Віцебшчыны.

3. **УРШУЛЯ** — лацінскае *ursa* „мядзьведіца”.

— *Франьцішка Уршуля Радзівілоўна*, пісьменьніца XVIII ст.

4. **УСЯСЛАВА** (СС'65) — ад словаў „усё, уся + слава”.

... Ф ...

1. **ФЛЯРЫЯНА** — лацінскае *florianus* „той, хто квітнее”.

— адпаведнае мужчынскаму Флярыян.

2. **ФРАНЫЦІШКА** (СС'65) — лацінскае *Franciscus* „хто мае дачыненне да франкаў — германскага племя”.

3. **ФРАСЫНЯ** (СС'65) — грэцкае *Euphrosyne* < *euphrosyne* „радасьць”.

... Х ...

1. **ХРЫСЬЦІНА** — грэцкае *christianos* „хрысьціянка”.

— *Хрысьціна Гурская*, 1669 г.

... Ч ...

1. ***ЧАРЭЯ** — ад слова „чараваць”.

— вёска ў Чашніцкім р-не Віцебшчыны.

2. **ЧАСЛАВА** (СС'65) — ад словаў „чэсьць + слава”.

... Э ...

1. **ЭВА** (БА'85) — старажытна-гэбрайскае *hawwa* „жыцьцё, жыцьцёвая”.

2. **ЭЎФРАСІНЬНЯ** — грэцкае *Euphrosyne* < *euphrosyne* „радасьць”.

— *Эўфрасінья Полацкая*, славуная асьветніца XII ст., першая жанчына на Русі, кананізаваная царквой, патронка Беларусі.

3. **ЭМІЛІЯ** — лацінскае *Aemilia* „рымскае радавое імя”, *aemulus* „праціўнік, супарат”.

— *Эмілія Плятар*, кіраўніца аддзелу паўстанцаў у 1831 годзе.

... Ю ...

1. **ЮЛІНА** (СС'65) — грэцкае *ioulos* „кучаравы”.

2. **ЮЛ(ЬЛ)ЯНА** — грэцкае *Ioulianos* „Юліяў”.

— *Юляна Кобрынская*, 1465 г.

3. **ЮСТЫНА** — лацінскае *Iustinus* „Юстаў”.

— *Юстына Луцэвіч*, сваячка Я.Купалы.

... Я ...

1. **ЯВАРЫНА** (СС'65) — ад назова расьліны „явар”.

2. **ЯДВІГА** — старажыт-

на-германскае *hagi* „бой” + *wig* „бітва”.

— *Ядвіга Шымковая*, 1541 г.

3. ****ЯЛЯНТА** — гішпанскае *Violante* < лацінскае *viola* „фіялка”.

4. **ЯНІНА** — адпаведнае мужчынскаму Ян.

5. **ЯСЕЛЬДА** — легендарная прыгажуня;

— рака, прыток Прыпяці.

6. ****ЯСНА** — ад словаў „ясная, чыстая”.

ЗЬМЕСТ

ПРАДМОВА	3
МУЖЧЫНСКІЯ ІМЁНЫ	13
ЖАНОЧЫЯ ІМЁНЫ	48

Даведачнае выданьне

Альгерд Чыж

Беларускі іменьнік

Адказны за выпуск *А.Чарнойскі*

Рэдактар *В.Вячорка*

Карэктар *А.Чыж*

Падпісана ў друк 12.08.98 г.

Фармат 84x108/32. Папера афсэтная № 1.

Гарнітура „Quant Antiqua”.

Ум.-в.а. 1,98. Ул.-в.а. 2,11. Наклад 600 ас. Замова № 777

АООТ Яраслаўскі паліграфкамбінат.

Ліцэнзія № 061109 от 23.04.92

